

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR is, met N°. 11 van den tweeden jaargang, maandelijks op onbepaalde tijden, in N^os. van 3 vellen druks verschenen; zoodat deze 2de Jaargang uit 36 vellen druks, (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd zullen worden) zal bestaan, en voor f 6, 25, uitgenomen de platen en kaarten welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden zal worden afgeleverd.

Men abonneert zich voor dezen tweeden Jaargang bij alle Post-directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koningrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden *vrachtfrij* aan de uitgevers BROESE & COMP. te Freda, met het opschrift: *voor den Militairen Spectator.*

DENKBEELDEN

OVER DE

AANWENDING EN VERDEELING DER SCHERP-SCHUTTERS (*BUSSEN-SCHUTTERIJ*) IN HET GEVECHT.

VAN

VON GUMTAU,

Kapitein-Adjutant bij de Jager- en Scherp-Schutters-Inspectie.

Vrij gevolgd naar het Hoogduitsch

De verhandeling onder bovenstaanden titel, in de achtste aflevering van het *Zeitschrift für Kunst, Wissenschaft und Geschichte des Krieges*, jaargang 1833, opgenomen, is, niettegenstaande derzelve speciale strekking, van een algemeen krijgskundig belang, vooral, daar men sedert eenige jaren, in de meeste staande legers, met bijzondere zorg de vorming en oefening heeft nagegaan van het wapen, dat in de oorlogen in Noord-Amerika, Zwitserland, Tyrol en elders zulke gewigtige diensten bewezen, en het onderwerp tot deze verhandeling geleverd heeft. Ook de Franschen zijn van hunne vooroordeelen tegen dat wapen terug gekomen-of beter gezegd: de overtuiging van deszels nut in den oorlog, en het gevoel van noodzakelijkheid, om het taktisch evenwigt met vreemde staande legers te behouden, heeft hunne eigenliefde, om niets aan vreemden verschuldigd te zijn, overwonnen. Wij zullen ook niet noodig hebben, den Nederlandschen officier opmerkzaam te maken op de belangrijkheid van het onderhavige onderwerp; deze zal als van zelve, bij de lezing, in het oog vallen, wanneer men slechts de denkbeelden van den Kapitein *von Güm-tau*, die door zijne betrekking in staat is gesteld deswege een oordeel te kunnen vellen, vergelijkt met de denkbeelden omtrent de aanwending en verdeling der scherpschutters in het gevecht, zoo wel

hier als elders gekoesterd. Wij hebben alzoo gemeend, onzen lezere eene belangrijke dienst te bewijzen, met het overnemen dezer verhandeling, die door haren stelselmatigen vorm de sprekendste bewijzen van de kennis en ervaring des schrijvers draagt.

In korte opmerkingen, welke de schrijver vooraf doet gaan, geeft hij dit zijn werk aan de bescheidene kritiek zijner lezere over, en roept die, als ware het, tot zijne eigene leering in. Ook meent hij zijnen lezere te moeten doen opmerken, dat hij geenszins overtuigd is, dat hij in de behandeling van dit onderwerp, deze zoo belangrijke stoffe zoude uitgeput hebben, dewijl zulks ver buiten de grenzen van zijne tegenwoordig plan lag; zich echter voorbehoudende, ter gelegener tijd daaraan eene verdere uitbreiding te geven.

In de ontwikkeling van des schrijvers denkbeelden hebben wij hem vrij gevolgd, ons voorbehoudende, om ook van onzen kant op dit onderwerp, in betrekking tot de verdediging van onzen vaderlandschen bodem, later terug te komen.

De redactie van den M. S.

1. *Algemeene bepalingen omtrent de opstelling en het gebruik der troepen.*

Voor de opstelling van de brigades der verschillende wapenkorpsen, zijn in het Pruisische leger, vast bepaalde *Ordres de batailles* gegeven.

Deze bevatten de grondslagen voor de formatiën, zoo wel van geheele legerkorpsen, als van derzelve onderdeelen.

In de daarbij voorgeschrevene indeeling en opstelling der troepen, zijn ook de grondstellingen voor derzelve doelmatige aanwending, bij het taktische gebruik, genoegzaam blootgelegd.

De kommandanten, in de leiding hunner brigaden geoefend, en met de opgegevene grondstellingen voor de aanwending der troepen, ten vollen bekend, zullen dan

ook voorzeker, naar aanleiding dezer voorschriften, in staat gesteld wezen, hunne troepen, in alle voorkomende gevallen, naar den maatstaf te gebruiken der hun toegeedeelde bestemming, naar gelang van het terrein, het te bereiken doel en in overeenstemming met de bewegingen der overige troepen.

II. Gebrek aan zulke bepalingen betrekkelijk de Scherpschutters.

De voorschriften betrekkelijk de verdeling en aanwending der scherpschutters kunnen niet voor zoo volledig en vast bepaald, als zulks voor de infanterie en kavalleria het geval is, beschouwd worden, en welligt is de geringe overeenstemming der hoogere aanvoerders van het leger, omtrent derzelve aanwending, daaraan te wijten.

Bij elk legerkorps is eene afdeeling scherpschutters, 500 man sterk, ingedeeld, die reeds in vreedstijd tot hetzelfde behoort, en welke, bij eene voorkomende mobielmaking, eene divisie toegevoegd wordt, om overeenkomstig de eigenaardigheid van het wapen, in de *ordre de bataille* verdeeld en gebruikt te worden. De koninklijke lijfwacht heeft daarenboven nog twee bataillons (het garde-jagers en garde scherpschutters-bataillon) bus-of scherpschutters.

Daar nu het belang der bijzondere dienst en de oefeningen in het eigendommelijke van het wapen, gebiedend vorderen, dat deze afdeelingen, zoo veel mogelijk vereenigd, onder de leiding van één inspecteur staan, om eene doelmatige overeenstemming in alle bijzondere takken van de dienst der scherpschutters te verkrijgen, zoo zijn de voorschriften, betreffende hunne bestemming en indeeling, volledig genoeg voor den tijd van vrede; doch het doel dat men steeds met dit wapen voor oogen moet hebben, zal noch kan, door de eenvoudige aanwending dezer voorschriften, bereikt worden. Onze kennis omtrent het doelmatig gebruik van dit wapen liet alzoo nog veel te wenschen over.

III. Verscheidenheid der bestaande denkbeelden omtrent het gebruik en de verdeling der scherpschutters.

De verschillende denkbeelden daaromtrent laten zich als volgt kortelijk te zamen vatten:

Sommigen, welke in de eigenaardigheid van dat wapen niets dan eene grootere ervarenheid en ligtheid zien, gelooven, opzigtelijk deze grootere beweegbaarheid en vaardigheid in het schieten, dit wapen doelmatig aan te wenden, wanneer zij hetzelfde in de gelegenheid stellen, beide die eigenschappen te kunnen aanwenden. Daarom voegen zij de scherpschutters den tirailleurs der linie, zoowel in vlak, als in doorsneden terrein toe, om, met deze vereenigd, de werkzaamheid der laatsten te verhoogen. Zij verlangen daarbij, dat zij zich zoo snel als de tirailleurs der linie bewegen in het gaan laden, en zeker treffen zullen; in de meening verkeerende, dat, op grond hunner ligtheid, en grootere snelheid in alle hunne

bewegingen, dit de hoofdbedoeling is, welke men zich met deze soort van ligte troepen heeft voorgesteld.

Een ander gedeelte wijst dit wapen eenen veel beperkteren werkkring aan, met hetzelfde alleen en uitsluitend te bestemmen tot de dekking van de artillerie; in de veronderstelling, dat de scherpschutters, door hunne ervarenheid in het treffen, elken vijand op eenen behoorlijken afstand van de stukken zullen houden.

Anderen laten de, in onderdeelen verdeelde, afdeelingen scherpschutters, als reserve achter de vleugels der tweede linie (*Treffen*) volgen, om dezelve voor plaatshebbende gevallen, op beide deze punten, beschikbaar te houden.

Nog anderen wijzen hun bij voorkeur de rol van voorpostendienst toe, en bestemmen hen hoofdzakelijk voor de veldwachten; - geloovende de scherpschutters zeer doelmatig aangewend te hebben, wanneer zij des nachts in eene keten van posten verdeeld staan, om voor de veiligheid der overige troepen te waken.

Eindelijk schijnt ook de ervaring de dikwerf gedane opmerking te rechtvaardigen, dat er zich nog een gedeelte beoordeelaars opdoet, welke de scherpschutters, als eene soort van overtollige reserve, de brigades laat volgen, en die ze alzoo doet voorkomen als onnut, ja zelfs lastig, of als een wapen, dat zich niet doelmatig laat aanwenden.

De verschillende beschouwingen, betreffende de aanwending der scherpschutters, die uit de bovenopgenoemde wijzen van zien voortspruiten, welke juistheid slechts voorwaardelijk kan aangenomen worden, en waarbij een gronddenkbeeld schijnt door te stralen, namelijk, dat het eene dwaling is voor hoofddoel van dit wapen op te geven, om hetzelfde in het gevecht zoo veel mogelijk te verdeelen en te vereenzelvigen, zullen wij hier achter laten; dewijl deze toch, uit de hier volgende bespiegelingen over het ware eigenaardige van dit wapen, genoegzaam in het oog zullen vallen, en waaruit gelijktijdig het rigtsnoer voor eene doelmatige aanwending van hetzelfde zal blijken. Het gebrekkige in de bovenaangehaalde wijzen van zien, zal daarbij in het voorbijgaan worden aangehaald.

De opgave der hierboven aangeduide verschillende en grootendeels ondoelmatige toepassingen der scherpschutters, is uit de ondervinding ontleend; terwijl de daaruit voortgesproten denkbeelden gerekend kunnen worden als algemeen erkend te zijn; want ook de Generaal *Ruhle von Lillienstern*, laat zich daaromtrent in zijn voortreffelijk *Handbuch für Officiere*, Th. I bladzijde 35, over de scherpschutters uit, als volgt.

» Aanvoerders, die dit voortreffelijke wapensoort niet hebben weten te gebruiken, en deszelfs waarde en kracht niet wilden erkennen, hebben 't voor ontbeerlijk en zelfs » voor meer schadelijk dan nuttig verklaard".

*IV. Oorzaken der poging, om voor de opstelling en
aanwending der scherpschutters eenige algemeene
grondstellingen te zoeken, en aanwijzing
van den grondslag, waarop de te ont-
wikkelen stellingen zullen berusten.*

Wanneer het zoeken en opgeven van eenige algemeen overeenstemmende grondregelen, voor de, uit het eigenaardige van het wapen voortspuitende doelmatige aanwending van hetzelfde, die soort van troepen van onmiskenbare nuttigheid kan zijn, dan wordt het beweerde van den schrijver daardoor volkomen geregtvaardigd.

Het spreekt nu van zelf, dat deze stellingen, alleen en uitsluitend moeten gegrond wezen, op het eigenaardige van het wapen, hetwelk wij tot voorwerp onzer overdenking gekozen hebben; dat eigenaardige, hetwelk de voor- of na-deelen van dat wapen, in vergelijking met de gewone infanterie bepaalt, en waaruit deszelfs bruikbaarheid moet aan het licht komen. Op grond daarvan zullen wij dan ook vooraf moeten beschouwen, den graad van geoefendheid, welke de scherpschutters in de tegenwoordige oogenblikken bereikt hebben, als ook zullen wij in overweging dienen te nemen de uitkomsten, die men nog te verwachten heeft, met betrekking tot die der overige infanterie, om eindelijk daaruit het ware gezigtspunt voor de doelmatigste aanwending der scherpschutters vast te stellen, en behoorlijk af te bakenen.

V. Opgave der eigenschappen van het wapen.

Wanneer wij de organisatie der scherpschutters van het koninklijke Pruisische leger, derzelver bewapening en geoefendheid in de verschillende gedeelten hunner dienst nagaan en beschouwen, dan merken wij op:

Dat het grootste gedeelte, (de jagers allen) bestaat uit lieden, welke reeds voor hunne dienstneming, de een meer de andere minder, de jacht hebben uitgeoefend, en daardoor eene zekere ervarenheid in het verschalken van het wild, of wat hetzelfde is, in het behoeren en bekruipen van den vijand (den aard en het doel van de dienst der patrouilles) verkregen hebben, en alzoo, bij hunne intrede in de dienst, eene zekere gave om zich spoedig te kunnen oriënteren (de juiste verkenning van de ligging van het terrein) medebrengen. Deze eigenschappen maken hen reeds bij voorkomst geschikt voor de dienst der ligte troepen. Met bijzondere zorg wordt dan ook voor de verdere bekwaming en meerdere volmaking dezer eigenschappen zorg gedragen, en met des te meer vrucht kan zulks geschieden, daar deze lieden, zelfs door de hun voorgeschrevene dienstplichtigheid, bij de landwehr (namelijk de jagers) langer dan drie jaren bij hunne vaandels blijven, en zij bij de oefeningen in het schieten, in het bovengenoemde gedeelte hunner dienst, zelfs nog als zij in de reserve komen, geoefend worden.

De bijzondere nitzigten, welke aan de jagers geopend worden, om, na het voleindigen van hunnen dienstdienst, bij het jagtwezen en de houtvesterijen aangesteld en verzorgd te worden, moedigen hen niet weinig aan, om zich, in de bovenopgenoemde voornaame gedeelten hunner dienst, verder te volmaken, en verhoogen daardoor hunne bruikbaarheid voor de dienst der voorposten, der verkenningen, enz.

Tot hunne volledige bruikbaarheid voor de krijgsveldendienst vordert men nog van hen, dat zij de dienst der linie-troepen kennen en, om volkomen beweegbaar te wezen, in alle linie-evolutiën behoorlijk geoefend zijn.

Wanneer men het standpunt, 't welk de scherpschutters in deze beide bovenbedoelde betrekkingen innemen, en de verhouding, in welke zij tot de linie-troepen staan, in aanmerking neemt, dan kan men stellen, dat zij, in het algemeen gesproken, al de eigenschappen van ligte troepen bezitten, en met deze kunnen beschouwd worden, als in alle deelen van de dienst der ligte infanterie, voortreffelijk geoefend te zijn.

Minder algemeen en voldoende is hunne kennis, betrekkelijk de alleen van hen gevorderde vereischten, ten opzichte der bijzondere eigenschappen van het wapentuig, dat zij bedienen, en de door hen tot nu toe verkregene vaardige behandeling daarvan. De behoefte aan eenige toelichtingen, dat gedeelte betreffende, zal men daarom nog te meer gevoelen, als men de denkbeelden der bevooroordeelden tegen dit wapen in aanmerking neemt. Want, terwijl één gedeelte gelooft, dat een scherpschutter zelfs het kleinste doel, op de verste afstanden, niet kan noch mag missen, en daaruit overdrevene uitkomsten van hunne aanwending in het gevecht verwacht, zijn er ook anderen, die meenen, dat er van hunne aanwending niets bijzonders te wachten is, en dat de slechts in eenige mate geoefende infanterist, in gelijke tijdruimten, onder alle omstandigheden en op alle afstanden, dezelfde uitkomsten zal voortbrengen; terwijl zij veronderstellen, dat de meerdere vaardigheid en snelheid, in het vuren des laatsten, zeer wel opwegen tegen de meerdere zekerheid in het treffen der eersten, en eindelijk, dat de werkzaamheid der scherpschutters zeer gemakkelijk door de aanwending van een grooter getal gewone munisie-geweren, overbodig konde gemaakt worden.

Zonder nu ten gunste van het wapen, de overdrevene veronderstellingen der eerstbedoelde beoordeelaars, als punt van uitgang te kiezen, om daaruit deszelfs wezenlijke waarde af te leiden, kan men toch ook het oordeel der laatsten niet als juist aannemen; dewijl het bewijs niet mogelijk te vinden is, dat de oorlog genoegzame gelegenheden oplevert, dat op verre afstanden, en in het tirailleur-gevecht, noch het snellere vuur, noch het grootere

aantal vuurgeweren, tegen de waarde van zeker treffende bus-schoten kunnen opwegen. Ook elk, slechts eenigzins ervaren, krijgsman zal ligtelijk de gevallen weten op te sommen, waarbij goed aangebrachte bus-schoten de beste gevolgen kunnen opleveren; gevogen die men, met de gewone munitie geweren, en met de daarmede gewapende, en in dien geheelen omvang niet zoo geoefende soldaten, nimmer zoude kunnen verkrijgen.

VI. *Maatstaf voor de juiste waardering der scherpschutters, gegrond op verkregene uitkomsten.*

Om nu eenen zuiveren maatstaf te vinden, waarnaar de waarde van dit wapen in deszelfs bijzondere eigendommelijkheid afgemeten, en waaruit de grondstellingen voor deszelfs doelmatige aanwending in den oorlog zullen kunnen afgeleid worden, zoo is het vooral noodzakelijk, dat men vooraf naauwkeurig onderzoekte, den graad van reeds verkregene bekwaamheid en geoefendheid in de verlangde vereischten van dit wapensoort, ten einde de diensten, welke de scherpschutters nu reeds zouden kunnen bewijzen, met juistheid te schatten. Het oordeel, dat men, na deze voorafgaande beschouwing, in staat is te vellen, zal dan ook vrij van alle vooroordeelen, op de onderzinking en op daadzaken gegrond zijn.

Vroeger, ja zelfs nog in de tegenwoordige oogenblikken heeft men willen beweren:

dat een onderzoek en eene waardering van de tegenwoordige bedrevenheid der scherpschutters evenmin noodig is, als het overbodig zoude zijn, om daarop denkbeelden, betreffende hunne doelmatige aanwending in het gevecht, te gronden; dewijl men in de oorlogen, waaraan dit wapen heeft deel genomen, genoegzame ondervinding verkregen heeft, welke diensten hetzelfde kan verrigten, en op welke wijze men hetzelfde het doelmatigste moet gebruiken; zoodat men voor deszelfs aanwending slechts deze ervaring behoeft te raadplegen.

Daartegen kan men echter aanvoeren:

dat, wanneer ook te dezen opzichte, even als in alles, de hoogere waarde der ondervinding niet kan en ook hier niet zal bestreden worden, dewijl uit hetgeen volgt genoegzaam blijkt, dat daaraan eene aanzienlijke plaats is ingeruimd, zoo is echter, wanneer men het onderhavige vraagstuk van dien kant overziet, eene nadere beschouwing van het standpunt, waarop dit wapensoort in den tegenwoordigen tijd geklommen is, in geenen deele overbodig. Niemand toch zal kunnen betwijfelen, dat het standpunt van het eene wapen ten opzichte van de overige, gedurende eenen langen vrede, zoowel door nieuwe inrigtingen, doelmatige verbeteringen, als door nieuwe

uitvindingen, waardoor deszelfs waarde betrekkelijk verhoogd of verlaagd wordt, kan veranderen. Dit geval nu, komt in deszelfs zoo even aangeduiden geheelen omvang, met het wapen der scherpschutters van het Pruisische leger, voor. Het bewijs daarvan ligt genoegzaam opgehelderd in de verkregene zekerheid, dat sedert den afloop der laatste krijgsgebeurtenissen, de oefeningen en verkregene ervarenheid in het schijfschieten, in zulk eenen aanmerkelijken graad zijn toegenomen, dat de vroegere uitkomsten niet meer als maatstaf voor eene beoordeeling deswegen kunnen worden aangenomen, evenmin als deze tegenwoordig voor de waardering der bruikbaarheid van bedoeld wapen dienen kan.

VII. *Vorderingen der bedrevenheid in het schijfschieten.*

De verkregene voordeelige uitkomsten, betreffende de meerdere geoefendheid en vaardigheid in het treffen en vuren, heeft men grootendeels te danken aan:

- 1) eene doelmatige en eenparige bewapening met *bussen*, welke in de koninklijke geweerfabrieken met zorg vervaardigd zijn, welker deugdelijkheid en behoorlijke constructie weinig of niets te wenschen overig laat, en welker goede bewaring en in goeden staat houden overal met de meeste zorgvuldigheid worden in acht genomen.
- 2) eene algemeene, zeer uitvoerige en grondige instructie voor het houden der oefeningen in het schijfschieten, reeds in het jaar 1816 gegeven door den verdienstelijken inspecteur van het wapen, den Luitenant generaal *von Wisleben*, welke instructie steeds als grondslag gediend heeft voor alle dergelijke voorschriften, die later gegeven zijn.
- 3) de op bovenstaande instructie gegronde, en door den tegenwoordigen inspecteur, gegevene voorschriften, betrekkelijk de oefeningen in het schijfschieten, voornamelijk om daarin een praktisch doel te doen doorstralen. Aan de ten gevolge daarvan gegevene voorschriften, om de scherpschutters, behalve hunne werkzaamheden bij den schietpaal op de gewone schijf, ook nog te oefenen, in de verschillende omstandigheden, die bij eene doelmatige aanwending van het wapen in den oorlog kunnen voorkomen, met pak en zak, geheel voor het veld uitgerust; aan de oefeningen zoodanig uitgerust tegen gedeeltelijk zichtbare en gedeeltelijk gedekte schijven van een mans breedte in tirailleur-linie opgesteld; tegen beweegbare schijven, waarop menschelijke figuren geschilderd waren; tegen kolomschijven; tegen geblinde, en slechts voor eenige seconden lang geopende, schietgaten; tegen geschilderde menschenhoofden, enz. en eindelijk aan de

oefeningen der beste schutters tegen grootere schijven, die op 500 en 600 passen afstand moesten worden opgesteld.

- 4) de jaarlijksche inspectiën, waarbij, na het zorgvuldigste onderzoek van de verkregene bedrevenheid, nog proeven werden genomen over de uitwerkingen van het wapen, in omstandigheden, welke in het werkelijke gevecht voorkomen; waarbij streng gelet werd op eene volkomene eenparigheid in de uitvoering der voorschriften aan de ondervinding ontleend, en waarbij tevens de opgemerkte gebreken dadelijk gewijzigd of hersteld werden.
- 5) de uitreiking van een gelijksoortig en met zorg bewerkt buskruid.
- 6) de bewilliging van eenen genoegzamen voorraad munitiën, ook voor de tusschen schietoefeningen; waardoor de scherpschutters, niet alleen gedurende den zomer, maar het geheel jaar door, in het schieten konden geoefend worden - zoodat zij met de bediening en behandeling van hun wapentuig, zelfs onder nadeelige omstandigheden, het slechte ruwe weder o. a., volkomen konden bekend worden. Eindelijk aan
- 7) de jaarlijks verkregene verbeterde uitkomsten, waardoor het streven naar steeds verbeterende uitkomsten meer en meer toenam.

Wanneer men nu de uitkomsten der oefeningen in het schijfschieten, van het eerste jaar na den vrede, met die in het jaar 1830, als de laatste oefening met gewone steenslot-bussen verkregen, met elkander vergelijkt, dan vindt men in de uitkomsten van alle gedane schoten, tot op 350 passen afstand van de gewone schijf (van 6 voet hoog en 4 voet breed), voor de 100 schoten, de schijf getroffen.

In	18 $\frac{18}{17}$	:	1830
Op 100 passen (<i>opgelegd</i>)	98	versneld	100 versneld
" 150 "	" 95	"	99 "
" 200 "	" 89	"	97 "
" 250 "	" 84	"	93 "
" 300 "	" 74	"	87 "
" 350 "	" 65	"	90 "
" 100 " (<i>uit de vrijehand</i>)	87	"	99 "
" 150 "	" 84	"	96 "

Bij de jaarlijksche inspectiën heeft men dezelfde vorderingen bij de oefeningen in het groot waargenomen. De gemiddelde verhouding der verkregene uitkomsten zoodanig, dat men bij gelijksoortige oefeningen heeft bevonden, dat van de 100 schoten troffen:

In	18 $\frac{18}{19}$	:	18 $\frac{29}{19}$
Op 200 pass. versn. 85 waarvan 43 in den 10" breed. streep - 95 waarvan 60 in de st.			
" 250 "	66	" 30	" " " " " " " " " " " "
" 300 "	" " " " " " " " " " " "	" " " " " " " " " " " "	79 " 37 " " "
" 300, 200 en 150 passen, tirillerende naar schijven van een mans breedte.	28	" " " " " " " " " " " "	" 45 " " " " " " " " " "

Hierdoor verkrijgen wij eene schaal der gemaakte vorderingen, waarbij de oefeningen in het schieten uit de vrije hand, welke voor de ernstige aanwending van het wapen van het grootste gewigt is, vooral uitblinken, en ook daarom bij de waardering van hetzelfde, het meest in aanmerking komen.

Wanneer nu deze gemaakte vorderingen reeds den maatstaf hebben doen veranderen, waarnaar men in verhouding der vroegere uitkomsten, de diensten, welke de scherpschutters in den oorlog kunnen bewijzen, berekenen moet; dan zal het in dat vervolg nog in eenen hooger graad het geval zijn, na de algeheele invoering van *bussen* met *percussie-slotten*, waardoor voor de scherpschutters een geheel nieuw veld geopend is.

De aanwending van deze onstekingsmanier aan onze *bussen*, heeft behalve derzelve algemeen erkende voordeelen boven de steensloten, nog de volgende aangebragt:

- a) De zekere door geenen invloed van weersgesteldheid, als: regen, wind en d. g., verhinderde ontbranding van het schot.
- b) het snellere laden en vuren, waarbij niet meer, even als vroeger, door dikwerf weigeren, afbranden, het opzetten van nieuwe steenen of het scherpen derzelve, eenig oponthoud kan ontstaan.
- c) de grootere duurzaamheid van het wapen.
- d) het minder of niet verstopping van het zundgat.
- e) het gezwinder in bruikbaren staat herstellen, zelfs gedurende het gevecht, van de bussen, welke weigeren af te gaan.

De zekerheid van treffen, met deze veranderde bussen, is vooral veel toegenomen, bij de oefeningen in het schieten uit de vrije hand. Ook de waarde van het wapen is daardoor aanmerkelijk verhoogd, dewijl men opgemerkt heeft, dat op geringere afstanden kleinere voorwerpen veel zekerder met percussie-bussen getroffen werden, dan vroeger met de gewone steenslot-bussen. De hier-volgende vergelijking, der uitkomsten van de gelijksoortige oefeningen der laatste schiet-periode met steenslot-bussen (1830), met die van 1832, welke met percussie-bussen verkregen zijn, leveren voor het bovengezegde het beste bewijs; dewijl van de 100 schoten

In . . . . . 1830 . . . . . 1832.

Op 100 pass. opgelegd troffen:	86 in de st. 49	in de roos	— 96 in de st. 71	in de roos
" 150 "	" 80	" 37 (*)	" — 87	" " 51 " " "
" 200 "	" 66	" 19	" — 70	" " 30 " " "
" 100 " (<i>uit de vrijehand</i>)	76	" 31	" — 94	" " 52 " " "
" 150 "	" 63	" 26	" — 75	" " 32 " " "
" 100 " (<i>naar de beweegbare schijf</i>)	58 in het figuur		— 69	" in het figuur
" 150 "	" 54	" " " " " " " " " " " "	— 59	" " " " " " " " " " " "

(*) Men moet hier veronderstellen, dat de roos vóór de streep geplaatst was; zoodat de kogels en roos en streep te gelijk konden treffen.

Het overzicht dezer vergelijking zal elk een tot de overtuiging brengen, dat men de diensten, welke de scherpschutters thans in den oorlog zouden kunnen bewijzen, niet kan waarden naar den maatstaf eener vroegere ondervinding, toen zij vooreerst zoo veel bedrevenheid in de behandeling van hun wapentuig niet verkregen hadden, ten andere, dat destijds de percussie-bussen nog niet in gebruik waren. Hierdoor wordt ook het vroeger door ons gestelde ten volle bewaarheid, namelijk: dat het geenszins als overbodig moet beschouwd worden, te onderzoeken, welke diensten men van dat wapen, onder de tegenwoordige omstandigheden, te verwachten heeft, en in welke verhouding dezelve staat, bij eene doelmatige aanwending van dat wapen in het gevecht, met die, welke de gewone linie-infanterie kan bewijzen.

VIII. Tegenwoordige bedrevenheid in het schieten.

De hiervolgende verkregene uitkomsten zijn getrokken uit de rapporten der jaarlijksche praktische, aan het werkdadig gevecht zooveel mogelijk gelijkstaande, schiet-oefeningen, waarbij de scherpschutters met de geheele velduitrusting beladen waren. Bij deze oefeningen werd het grootste gedeelte, uit één verspreid, waarbij men tevens moet opmerken, dat, zoo als zulks in het gevecht insgelijks plaats heeft, eenige schutters hunne bussen oplagen, op boomtakken of andere voorwerpen, anderen, liggende, over de schaco, wederom anderen uit de vrije hand schoten (*). Onder deze, aan het werkelijk gevecht bijna gelijkstaande, omstandigheden, werden van de 100 schoten getroffen:

In het tiraileren, naar vrijstaande 10' breede schijven of menselijke figuren.			
»	»	»	» op 300 passen 36 kogels
»	»	»	» 200 » 52 »
»	»	»	» 150 » 66 »
»	»	»	» 100 » 96 »
»	»	»	» 300 » 12 »
»	»	»	» 250 » 25 »
»	»	»	» 200 » 40 »
»	»	»	» 150 » 52 »
»	»	»	» 100 » 70 »

Met pleister- of pas-kogels in het tiraileren naar eene in de vlakke opgestelde kolomschijf van pelotons breedte.

»	»	(de beste schutters)	»	500	»	68	»
»	»	»	»	450	»	75	»
»	»	(de overige schutters)	»	450	»	52	»
»	»	»	»	400	»	60	»
»	»	»	»	350	»	80	»
»	»	»	»	300	»	88	»
»	»	»	»	250	»	92	»
»	»	»	»	200	»	94	»
»	»	»	»	150	»	96	»
»	»	»	»	100	»	100	»

(*) Uit eene aanmerking des schrijvers, schijnt men, bij de vergelijking dezer verschillende uitkomsten te moeten aannemen, dat bij het opleggen der bussen dezelve ook versneld worden.

Met loopende patronen	»	»	»	»	250	»	51	»
»	»	»	»	»	200	»	72	»
»	»	»	»	»	150	»	83	»
»	»	»	»	»	100	»	95	»
»	»	»	»	»	50	»	100	»

in een geblind schietgat troffen op 150 passen van de 100 schot. 90 kog. in een op de blind geteek. fig.

naast een stuk geschut op 150	»	»	»	100	»	61	»
op de get. menschenhoofden							
boven eene borstw. uitstekende	»	»	»	100	»	63	»

Wanneer bij de oefeningen tegen geblindeerde schietgaten, telkens 10 schutters te gelijk ageerden, en men de blinde achter het schietgat wegtrok, en hetzelfde gedurende 15 seconden geopend liet, dan kon men rekenen, dat gedurende die tijdruimte, telkens één der bedieningsmanschappen van het stuk geschut buiten gevecht gesteld werd.

IX. De uitwerkingen, welke deze uitkomsten voor het gevecht opleveren.

Ofschoon nu ook, om bekende gronden en zeer bevattelijke oorzaken, geene zoodanige uitwerkingen bij eene ernstige aanwending van dit wapen te wachten zijn, zoo zal het toch niet voor eene gunstige waardering van hetzelfde gehouden worden, wanneer wij, te rekenen naar de bovenstaande uitkomsten, voor de waarschijnlijkheid van het treffen in den werkelijken oorlog, aannemen, dat van dezelve, op den alleenstaanden man, $\frac{1}{3}$, en bij het ageren tegen kolommen $\frac{1}{2}$ als werkelijke uitkomst moet beschouwd worden.

De door ons veronderstelde grootere uitkomst op kolommen, wordt daardoor alleen geregtvaardigd, dat bij de vredes-oefeningen, de manschappen op dunne planken schieten, waardoor de kogels heenslaan, zonder verdere uitkomst op te leveren, hetgeen men niet als doorgaande kan aannemen, bij het vuren op kolommen levende voorwerpen.

Vele kenners en hoogschatters van dit wapen zullen de bovenstaande veronderstelling als te *ongunstig* beschouwen, en ongetwijfeld mag men ook gunstiger uitkomsten verwachten; doch wij zijn daardoor dan ook, in alle gevallen, gewaarborgd tegen eene mogelijke beschuldiging eener te overdrevene waardering van het wapen.

Naar deze grondstellingen, wordt thans in den werkelijken oorlog door scherpschutters getroffen:

1) de alleenstaande man, van eenen in tirailleurlinie verspreiden vijand, wanneer dezelve gedekt staat, en slechts gedeeltelijk bij het doen van bewegingen zichtbaar wordt, van de 100 schoten:

a)	op 300 passen	4	maal
b)	» 250	8	»
c)	» 200	13	»
d)	» 150	17	»
e)	» 100	23	»

2) De alleenstaande man, eener in het opene veld verspreide vijandelijke tirailleur-linie van de 100 schoten:

a)	op 300 passen	12 maal
b)	» 200 »	17 »
c)	» 150 »	22 »
d)	» 100 »	32 »

3) Eene vijandelijke, in pelotons opgestelde of naderende, infanterie-kolom.

A. Met pleister- of pas-kogels.

a)	op 450 passen	26 maal
b)	» 400 »	30 »
c)	» 350 »	40 »
d)	» 300 »	44 »
e)	» 250 »	46 »
f)	» 200 »	47 »
g)	» 150 »	48 »
h)	» 100 »	50 »

B. Met loopende patronen.

a)	op 250 passen	25 maal
b)	» 200 »	36 »
c)	» 150 »	41 »
d)	» 100 »	47 »
e)	» 50 »	50 »

X. *Vergelijking met de uitwerkingen van het infanterie-geweer.*

Eene juiste vergelijking van de bovenstaande uitkomsten met de waarschijnlijke uitwerking van het infanterie-vuur, op dezelfde afstanden en onder dezelfde omstandigheden, is niet wel mogelijk; omdat men daaromtrent nimmer soortgelijke proeven in het groot genomen heeft. Eene zoodanige vergelijking kan ook minder noodig geacht worden, wanneer men uit het vervolg dezer verhandeling zal zien, dat de wederzijdsche uitwerkingen slechts betrekkelijk tot elkander in verhouding staan; aangezien in het vervolg aan de scherpschutters een meer bepaald en beperkter werkkring zal worden aangewezen.

De vergelijking, die wij hier zullen opmaken, zal alzoo slechts betrekkelijk zijn.

Wanneer dan, namelijk, eene voorhanden zijnde berekening van eenen verdienstelijken officier, in zijne voorlezingen over de Taktiek voorgedragen, over de uitwerkingen van het munitie-geweer in de verschillende omstandigheden van het gevecht, als juist kan aangenomen worden — waartoe men eenigzins gerechtigd is, door de, voor eenige jaren, genomene proeven, welker uitkomsten met die berekening overeenstemmen, — dan zal, wanneer men de uitwerking van dit vuur in den oorlog, uit de verkregene uitkomsten opmaakt, door het infanterie-geweer getroffen worden:

van de 400 schoten

1) *bij het vuren op den alleenstaanden man*

a)	op 300 passen	0,40,
b)	» 200 »	2,
c)	» 100 »	4.

2) *bij het vuren op eene kolom*

a)	op 300 passen	12,
b)	» 200 »	30,
c)	» 100 »	37.

Wanneer nu aangenomen wordt, dat de infanterist tweemaal kan vuren, tegen dat de jager met pleister- of pas-kogels eenmaal vuurt, dan geeft de vergelijking tusschen beide wapenen, in gelijke tijdruimte, dat:

1) *bij het vuren op den alleenstaanden man:*

op 300 pas.,	1 bus de werking doet van 15 munitie-geweren
» 200 »	1 » » » » 4 » »
» 100 »	1 » » » » 3 » »

2) *bij het vuren op eene kolom:*

op 300 pas.,	1 bus de werking doet van 2 munitie-geweren
» 200 »	1 » met patron. gelad.
	merkbaar meer dan » 1 » »
» 100 »	1 » » » » 1 » »

Waaruit men kan opmaken, dat het vuur van het gewoon munitie-geweer, op den alleenstaanden man, slechts van zeer geringe uitwerking is, en dat bij het schieten op kolommen troepen op groote afstanden, de opgemerkte verhouding ten voordeele van het bussen-vuur spreekt, zonder daarbij nog in aanmerking te nemen, de onnutte verspilling van munitie, welke bij het eerst bedoelde vuur, vooral op groote afstanden, plaats heeft.

XI. *Grondstellingen voor de aanwending van het bussen-vuur, afgeleid uit de reeds ontwikkelde uitkomsten.*

Voor dat wij nu overgaan, om, op grond der aangehaalde en voor de allerongunstigste gevallen berekende uitkomsten van het bussen-vuur, deszelfs uitwerking nader te overzien, en daaruit deszelfs doelmatige aanwending vast te stellen en aan de hand te geven; gelooven wij het niet ondienstig, om vooraf eenige grondstellingen af te leiden, uit de reeds vroeger speciaal aangeduide plaatselijke omstandigheden en de daarbij opgemerkte uitkomsten; omstandigheden, welke in den oorlog even zoo zeer in acht moeten genomen worden, als bij de vredes-oefeningen, waarbij men de manschappen, in voorkomende gevallen, daarop telkens en herhaaldelijk indachtig maakt.

Alzoo zou men als grondstellingen kunnen aannemen:

1) Bij het gevecht in doorsneden terrein, of wanneer de vijandelijke tirailleurs gedekt staan, is de uitwerking van het bussen-vuur tegen eenen zoodanig op-

gestelden en op meer dan 200 passen afstand verwijderden vijand, zeer gering, zoodat er bij zulke omstandigheden, niet geschoten wordt, tenzij de vijand onbewegelijk in deze stelling blijft, als wanneer de geoefendste scherpschutters de oogenblikken, dat de vijandelijke tirailleurs zich trefbaar vertoonen, met voordeel kunnen ten nutte te maken. Dan nog zullen de weinige, doch goed aangebragte schoten den vijand een merkbaar verlies doen ondergaan, 't welk niet gering kan toeschijnen, wanneer men in aanmerking neemt, hoe weinig zichtbaar de vijandelijke tirailleurs, op meer dan 200 passen afstands, in doorsneden terrein, zijn, en hoe zelden de gelegenheid zich aanbiedt, om te kunnen treffen. Doch ook de best geoefende scherpschutters, welke zelden het doel missen, zullen bij zulke omstandigheden alleen in werking gesteld worden.

De op deze wijze te verkrijgen, al is het ook geringe, uitwerking, zal men noch door de groote massa, noch door het snellere infanterie-vuur kunnen erlangen; dewijl de te verwachten uitkomsten van het laatste, onder bovenbedoelde omstandigheden, zich op 0 laten herleiden.

2) Op eenen afstand van 300 passen en daarenboven, is het treffen van den alleenstaanden man, al is dezelve geheel zichtbaar, zelfs voor den geoefenden scherpschutter, een moeilijk op te lossen vraagstuk. De massa der scherpschutters zal alzoo op alleenstaande vijanden boven de 200 passen afstands niet vuren, en zulks alleen worden toegestaan aan de beste schutters; de werking van hun vuur zal dan nog, in alle gevallen en omstandigheden, een aanmerkelijk overwigt op het gewone infanterie-vuur behouden.

Daarentegen is de werking van het bussen-vuur, tegen groote vijandelijke massa's, tegen opgestelde of aanrukkende infanterie kolommen (het spreekt dus van zelve dat de werking op kavallerie nog grooter is) en tegen de *soutiens* der tirailleurs, zelfs op meer dan 400 passen afstands, reeds zeer aanmerkelijk. Bij zulke voorkomende gelegenheden, kan men alzoo op dezen afstand het bussen-vuur, in massa, in werking brengen.

4) Verschillende genomene proeven omtrent de uitwerking van het schieten met pleister- of pas-kogels tegen die met loopende patronen op 300 passen afstand, hebben doen zien, dat, in eenen gegeven tijd, de uitkomsten dezer beide wijzen van laden volkomen gelijk staan; doch dat men bij de laatste manier van laden juist het dubbel aantal schoten konde en moest doen, om dezelfde uitkomst te verkrijgen. Uit deze tweewoudige beschouwing, in aanmerking genomen, de

geringere munitie-verspilling met de eerste wijze van laden, alsook den te verkrijgen morelen indruk, van met een geringer aantal schoten hetzelfde aantal treffende kogels te hebben, volgt de grondstelling, dat binnen de 300 passen afstand, op eene vijandelijke kolom, met loopende patronen geladen, en dat op verderen afstand, met pleister- of pas-kogels geschoten moet worden.

5) Daar bij het schieten op alleenstaande vijandelijke manschappen, het voornamelijk aankomt, om zeker te treffen, wil men eenige voldoende uitkomsten verkrijgen, zoo zal men daarbij altijd met pleister- of pas-kogels laden; dewijl de ondervinding geleerd heeft, dat bij het schieten op kleine voorwerpen de pas-kogels verre weg de voorkeur verdienen.

6) Om eenen algemeenen maatstaf voor de werking van het bussen-vuur, in eenen gegeven tijd, met de twee gebruikelijke wijzen van laden, vast te stellen, zoo heeft men daaromtrent proeven genomen, die tot uitkomst hebben opgeleverd: dat, in 't algemeen, bij het laden met pleister- of pas-kogels, alle oponthoud daarbij gerekend, één goed gerigt schot eene tijdruimte van 54 à 55 seconden vereischt, terwijl men daarvoor bij de lading met loopende patronen, slechts 27 à 28 seconden tijd noodig heeft.

XII *Vergelijking der bus met het gewone infanterie geweer.*

Wanneer nu ook, door het vroeger ontwikkelde, de midelen aangewezen zijn om de uitwerkingen van het bussen-vuur grondig te beoordeelen, dan dient men echter ook, als men eene naauwkeurige berekening van deszelfs uitwerking, voor alle mogelijke gevallen van een werkelijk gevecht, wil opmaken, de gebreken van het wapentuig zelve, in vergelijking met het infanterie geweer, in overweging te nemen. Deze vergelijking zal tevens eenige lichtpunten opleveren voor de ontwikkeling onzer denkbeelden, over de doelmatige aanwending van dit wapen.

In dat opzigt gelden de volgende bedenkingen afgeleid uit bovenbedoelde vergelijking:

1) Aan de bus ontbreekt de bajonet van het infanterie geweer, waardoor de scherpschutter of busjager, voor het gevecht, waarbij de blanke wapenen eene hoofdrol spelen, minder doelmatig gewapend is. Door het opzetten van den *hertsvanger*, wordt dit gebrek niet geheel en al verholpen, dewijl de bus korter dan het infanterie geweer is, en de bevestigings-wijze van den hertsvanger de krachtvolle stoot of parade der bajonet niet toelaat.

2) De bus kan niet dan staande voets geladen en het schot alleen, in het oogenblik van de hoogstmogelijke physische rust, afgedrukt worden.

Moet de schutter zijne bus in het voorwaarts- of achteruitgaan laden, dan kan deze beweging niet dan zeer langzaam geschieden; dewijl hij, zoo als boven gezegd is, gedurende het laden stil moet staan. Zoo men van den scherpschutter wilde vorderen, dat hij, in beweging zijnde, zijne bus laadde en loopende afschote, dan zoude de hoogere waarde van dit wapen aanmerkelijk dalen, aangezien deze beweging den schutter verhitten en daardoor zijn schot onzeker maken zoude.

3) Het laden der bus vordert veel meer tijd dan het laden van het infanterie-geweer; het bussen-vuur is ook daarom veel langzamer, dan het infanterie-vuur. Door de bovenaangehaalde nadelen mist de bus de wezenlijke vereischten voor het offensieve element van een wapen, dat zulks ook door beweging moet zien te bereiken.

4) De grootstmogelijke uitwerking van het bussen-vuur wordt dan eerst bereikt, wanneer de schutters in de gelegenheid zijn, hunne wapens in rust en zoo veel mogelijk tegen het vijandelijk vuur gedekt te kunnen laden, of dat zij voor het minst zóó gedekt staan, dat zij zoo weinig mogelijk door gemoeds-aandoeningen, die groote gevaren altijd in eenige mate doen ontstaan, niet gehinderd worden, om behoorlijk te rigten, en in volle rust het schot af te drukken, tot welk einde het ook te wenschen is, dat zij tegen eenen mogelijken aanval met blanke wapenen gedekt staan.

XIII. Werking van het bussen-vuur, in de verschillende gevallen van het gevecht bij derzelver aanwending, volgens de in de sub XI voorgedragene grondstellingen.

Worden nu de scherpschutters, naar aanleiding der eigenschappen van het wapen en de daaruit voortspruitende grondstellingen, ernstig aangewend, dan kan men voor hunne werkzaamheid, in de verschillende gevallen en omstandigheden van het gevecht, het volgende als maatstaf aannemen:

1) Bij het staande gevecht met vijandelijke tirailleurs, in een doorsneden terrein, kan derzelver uitwerking, moeijelijk in getallen worden opgegeven; dewijl hier alles van de gesteldheid van het terrein, de sterkte der vijandelijke tirailleurlinie, en van de gelegenheden, waarin de scherpschutters komen, om hunne schoten met voordeel aan te brengen, afhangt. Wanneer wij echter aannemen, dat elk schutter, onder bovenaangehaalde omstandigheden, in 5 minuten tijds, met eenig goed gevolg, 3 schoten kan doen, dan zal eene afdeeling van 500 scherpschutters, in deze tijdruimte, den vijand:

a)	op 300 passen	60 man
b)	» 250 »	120 »
c)	» 200 »	195 »
d)	» 150 »	255 »
e)	» 100 »	345 »

buiten gevecht stellen, en daardoor weldra hun overwigt, zelfs op eenen veel sterkeren vijand (want hoe rijker de vijand is, hoe meer gelegenheden den scherpschutters worden aangeboden, hunnen man *als doel* te kiezen) doen gevoelen.

2) In een gevecht, waarbij de vijand in het open veld eene, met bovengesteld getal scherpschutters bezette, stelling nadert en aanvalt, wordt van denzelfden, door een schot op elken afstand:

a)	op 300 passen	60 man
b)	» 200 »	83 »
c)	» 150 »	110 »
d)	» 100 »	160 »

Totaal 415 man

buiten gevecht gesteld. Daar nu echter dit vuur eigenlijk slechts op den afstand van 200 passen beginnen moet, en van daar, tot op den kortsten afstand der stelling, door elk jager slechts 3 schoten kunnen gedaan worden, zoo zullen hierbij alleen de drie laatste opgegevene afstanden in rekening kunnen gebragt worden, welke een verlies van 355 man opleveren. Zonder te overdrijven, kan men dit verlies echter hooger stellen; daar het tweede schot op nader dan 150, en het derde schot op nader dan 100 passen zullen vallen.

Dat eene zoodanig bezette stelling niet door eene vijandelijke tirailleurlinie kan genomen worden, laat zich begrijpen (*); dewijl derzelver verlies, bij het vermeerderen van het aantal aanvallers, ook des te aanmerkelijker wordt. Voor een zoodanig overwigtig vuur kan men aannemen, dat de vijand zal moeten wijken, waarbij zijn verlies, weinig gerekend, hetzelfde zal bedragen, zoo niet in eene hoogere mate zal toenemen; dewijl, door den voordeeligen indruk, welke eene zoo gunstige uitwerking op het moreel der scherpschutters heeft, de rustige gemoedsgesteldheid der schutters, zoo noodzakelijk om zeker te schieten, toeneemt.

3) Bij den aanval eener vijandelijke kolom, in het open veld, op eene, door scherpschutters ingenomene, stelling, wordt derzelver nadering, van uit den afstand van 450 passen, op 4 minuten gerekend, met terugzage

(*) In den oorlog der Franschen in Zwitserland, hielden 400 scherpschutters (meest gemsen-jagers) eene kolom Fransche troepen van 15,000 man tegen en in bedwang.

van de vroegere opgegevene benooidige tijdruimte voor het laden met pleister- of pas-kogels en met loopende patronen, en de daarbij bepaalde aanwending dezer beide wijzen van laden, namelijk :

van 450 tot op 250 passen, met drie pleister- of pas-kogels en van 200 tot op 50 passen met 4 patronen ; dan zal de vijand tegen over 500 scherpschutters :

a)	op 450 pass. met pleister-of pas-kog.	ten minste 150 man
b)	» 350 » » » » » » » »	200 »
c)	» 250 » » » » » » » »	250 »
d)	» 200 » » » » » » » »	180 »
e)	» 150 » » » » » » » »	205 »
f)	» 100 » » » » » » » »	235 »
g)	» 50 » » » » » » » »	250 »

in het geheel —

1450 man
verliezen.

Of nu eenige kolom, bij eene zoodanige uitwerking van het busse-vuur, in staat zal zijn, eene voordeelige, door scherpschutters bezette, stelling te overweldigen, hetzij de aanval door eene massa tirailleurs, of door snel aanrukkende kolommen, door tirailleurs voorafgegaan, plaats heeft, laten wij aan het oordeel van deskundigen over. Ter nadere opheldering zullen wij nog het volgende veronderstellen :

Vóór het aanval-front eener vijandelijke brigade, op circa 700 à 800 passen, wordt eene stelling door 1000 scherpschutters behoorlijk bezet. De aanval wordt eerst door tirailleurs beproefd ; doch deze moet mislukken, daar zij, op 100 passen afstands der stelling komende, reeds geheel uit elkander moeten geschoten zijn.

Een tweede aanval van de 1ste linie der brigade volgt nu, met kolommen, met een zwerm tirailleurs voor zich, alles in stormpas. Het vuur op de daarbij dichtgeslotene tirailleurs begint op 300, en op de kolom reeds op 400 passen. Wanneer men nu aanneemt, dat, gedurende den aanval, de volle helft der mogelijk te doene schoten op de tirailleurs, en de andere helft op de kolom geschieden, dan zullen er, tot op 50 passen van de stelling genaderd zijnde, ten minste 1845 man als offers hunner dapperheid gevallen zijn.

Tot den terugtocht gedwongen, zal eene tweede linie, een gelijk, al is het ook geringer, verlies treffiende, van eene derde proef afzien, en wel zal men mogen aannemen, dat de scherpschutters hunne stelling roemvol zullen kunnen behouden, zonder veel verlies te lijden, aangezien zij gedekt staan, en het vuur der snel aanrukkende infanterie weinig of geen schade kan doen. Het gezegde van den voormaligen inspecteur van het wa-

pen, in de inleiding zijner voorschriften betreffende de schietoefeningen: » Een jager of scherpschutters- » bataillon drangt het verderf van een geheel vijandelijk legerkorps in zijne patroontasch, » zou alzoo bewaarheid kunnen worden.

(Het vervolg en slot hierna.)

DENKBEELDEN

OVER EENIGE KRIJGSKUNDIGE GRONDREGELEN,
OPGEHELDERD DOOR VOORBEELDEN UIT DE
KRIJGSGESCHIEDENIS.

Iste ARTIKEL.

Over vaste stellingen en het overvleugelen.

Bezetten, verdedigen, aanvallen en innemen van gekozene stellingen, dit alles speelt eene voorname rol in de hoogere tactiek en in het werkdadig oorlogsleven. Menig veldheer, ja menig generaal of ondergeschikt bevelhebber heeft zich eenen naam weten te maken, door het kiezen, verdedigen, aanvallen of innemen van voordeelige stellingen, en ook menigeen heeft daarbij, in of voor de zelve, zijnen vorigen roem zien bezwaken.

In het algemeen gesproken, kan men als regel aannemen, dat een leger dan eerst eene vaste verdedigingsstelling zoekt, kiest en bezet, wanneer het zich zwakker gevoelt, dan het vijandelijke leger, om, door het terrein of door middel der kunst, deszelfs geringere fysieke of morele krachten te hulp te komen, ten einde zoo doende het evenwigt te herstellen.

Wanneer de gelegenheid zich daartoe aanbiedt, dan kiest men, bij voorkeur, eene stelling op een hooger dan het voorliggend terrein, achter eene rivier, stroom, beek, of achter eene engte. De hoofdeigenschappen van eene goede verdedigingsstelling zijn, dat zij behoorlijke steunpunten aanbieden voor het dekken der vleugels, om overvleugeling voor te komen. Deze steunpunten kunnen door het terrein zelve worden aangeboden, of door de kunst daargesteld. Tot de eerste soort behooren: bergen, bosschen, rivieren, moerassen, steden, dorpen enz; tot de tweede rekent men, versterkingen, verhakkingen, daargestelde kunstmatige overstromingen, of opstellingen van troepen.

In den defensiven oorlog, maakt het kiezen van goede stellingen het hoofd talent des veldheers uit.

Toen de veldtuigmeester *Kraij*, in den veldtocht van 1800, zich, na de gevechten bij Engen, Möskirch en Biberach, genoodzaakt zag met het geheele Oostenrijksche leger tot bij Ulm te retireren, betrok hij aldaar een verschanst leger, waaruit hij de veel sterkere Fransche armee, onder de bevelen van *Moreau*, lang in ontzag en van het verder vooruitdringen afhiel. Uit deze stelling konde *Kraij* op de beide oevers van den Donau manoeuvreren, daardoor Zwaben, Beieren, Bohemen en Oostenrijk dekken, en tevens versterkingen van manschappen, levensmiddelen en munitien aan zich trekken. *Moreau* beproefde nu wel door het maken van diversien, met sterke korpsen over Augsburg naar de Lech, om de Oostenrijkers uit hunne goed gekozen en versterkte stelling te verdrijven; maar daar telkens de, bij deze gelegenheden geleverde, gevechten ten zijnen nadeele uitvielen, zoo moest hij ook weldra zijne gedetacheerde divisien terugroepen. Eerst nadat de werkeloosheid van *Kraij* (die zich in zijn leger rustig hield, alleen zich vergenoegende met kleine mobile korpsen op den vijand af te zenden) den Franschen Generaal begon te vervelen, en nadat hij de laatste vier weken met marschen en contra-marschen had laten verloren gaan, besloot *Moreau* eindelijk met alle zijne troepen over de Lech te trekken. Door deze manoeuvre gedrongen, moest *Kraij* zich op Neuburg terugtrekken, alwaar hij eene tweede stelling innam, en van waaruit hij de divisie van *Montrichard*, die het gewaagd had hem daarin aan te tasten, uiteensloeg. *Mack*, die negen jaren later den Franschen Keizer bij Ulm dacht tegen te houden, slaagde daarin minder gelukkig dan *Kraij*, welke den vijand langen tijd had opgehouden en hem gedurende dien tijd vele afbreuk gedaan had.

Wanneer de flanken eener zoodanige stelling geene vaste steunpunten hebben, dan staan zij elk oogenblik bloot aan het overvleugelen door den vijand; in welk geval men zich genoodzaakt ziet, het aangevallen punt der stelling te verlaten en terug te trekken, of tot de verandering van zijne operatie-lijn over te gaan. Zulke overvleugelingen kunnen in de nabijheid der stelling, of zelfs door eenen verren marsch des vijands, bewerkstelligd worden. Dikwerf komen ook in den oorlog gevallen voor, dat de vijand eenen aanval op het front der stelling te gewaagd, en die op de flanken voor minder gevaarlijk houdende, daarop met zijne geheele magt aanvalt. Door zulke manoeuvres noodzaakt hij reeds den verdediger, deszelfs stelling zoodanig te veranderen, dat zijn front in de rigting moet komen te staan, alwaar vroeger zijne bedreigde flank gelegen was. In zoodanig geval zegt men, in krijgstermen: het vijandelijke leger is omgaan of overvleugeld. Dit was het geval met *Mack* bij Ulm (1809).

Mack was van het verkeerde of valsche denkbeeld uitgegaan, dat de hoofdaanval van *Napoleon* van uit het Schwartz-

wald zou geschieden; omdat de Franschen in vroegere oorlogen meermalen dezen weg waren ingeslagen. Dien ten gevolge rukte hij uit Oostenrijk over Beieren naar Memmingen, Ulm en de linien van den Iller en Donau, alwaar hij vaste stellingen bezette. Deze ongelukkige tacticus scheen alzoovegeten te hebben, dat de manoeuvres van *Napoleon* steeds van de gewone afweken, en zich door nieuwigheid en door eigene vinding hadden onderscheiden. Bij de opening van dezen veldtocht, bevestigde *Napoleon* zulks op nieuw; want terwijl *Mack* hem, in eenen op het front zijner stelling loodrechte rigting, verwachtte, nam de eerste het kloekmoedige besluit, de flanken van den Oostenrijkschen generaal te omgaan, denzelven van zijn land en zijne hulpbronnen af te snijden, en hem in de noodzakelijkheid te brengen, zich over te geven, of, voor het minst, buiten zijne stelling, den hem aangeboden slag aan te nemen.

Zes Fransche leger-afdeelingen waren tot uitvoering van dit groote plan naar het tooneel des oorlogs in beweging. *Murat* ging bij Kehl over den Rijn, naderde het Schwarzwald en manoeuvreerde zoodanig, dat *Mack* in zijn vermoeden, dat de hoofdaanval van dien kant zoude komen, versterkt werd. *Soult* trok bij Spiers over den Rijn, zich op Augsburg rigtende; terwijl *Lannes*, *Davoust* en *Murat*, welke laatste zijne eerste operatie-lijn verliet en over Tübingen kwam aan marcheren, tot Wertingen voortrukten, alwaar de Oostenrijkers, in een hevig gevecht, al hun geschut en 4000 man verloren. *Neij*, die van Stuttgart was komen oprukken, forceerde de brug over den Donau, door den Aartshertog *Ferdinand* verdedigd. Eindelijk vereenigde *Bernadotte*, die uit Hanover was komen aansnellen, in Würzburg, zich met het Beijersche leger, welks Souverein de zijde van Frankrijk gekozen had, en drong daarmede, met verkrachting van de verklaarde onzijdigheid van Pruissen, door het Anspachsche gebied, over Nordlingen door.

In minder dan 14 dagen, en als ware het bij de opening van den veldtocht, zag *Mack* zich alzoove van Oostenrijk en het Russische hulpleger, 't welk onder de bevelen van *Kutusof* stond, en bereids tot in Moravie was voortgerukt, afgesneden, en gedrongen om zijne geheele magt bij Ulm te vereenigen, zijnde *Napoleon* in de verwachting, dat het aldaar tot eenen algemeenen veldslag zoude komen.

In dit vermoeden vond laatstgenoemde zich echter bedrogen, daar er slechts afzonderlijke doch bloedige gevechten geleverd werden, waarin de Oostenrijkers zware verliezen hadden te lijden. *Ferdinand*, *Schwarzenberg* en *Colloredo* besloten, toen zij ontwaarden, dat zij als door een net van vijandelijke troepen omgeven waren, en dat hunne stellingen van dag tot dag nauwer werden ingesloten, om het leger van *Mack* te verlaten, en zich met de cavallerie eenen weg naar Bohemen te banen. Dit ontwerp

volvoerden zij met veel dapperheid, ofschoon niet zonder aanmerkelijke verliezen te ondergaan.

Deze groote overvleugeling, door *Napoleon* reeds bij den aanvang van den veldtocht bewerkstelligd, besliste ook grootendeels over deszelfs lot, en had de schandelijke kapitulatie, door *Mack* ondertekend, ten gevolge. *Napoleon* huldigde bij deze gelegenheid wederom zijne geliefkoosde grondstelling: men valt geene stelling in het front aan, welke men kan nemen door ze te omgaan.

Een merkwaardig voorbeeld daarvan vinden wij nog in het relaas van den veldslag bij Jena en Auerstadt. Den 13^{den} October namelijk, zond *Napoleon* het legerkorps, onder de bevelen van *Davoust*, 36,000 man sterk, af, om den linkervleugel van het Pruissische leger te omgaan en was daarbij van het weluitvallen dezer dikwerf uitgevoerde en met geluk bekroonde manoeuvre zoo overtuigd, dat hij (*Napoleon*) onmiddellijk vóór den slag zijne soldaten in eene legerorde aankondigde, dat de Pruisen, van hunne magazijnen en van hun land afgesneden, zich in denzelfden toestand bevonden, als de Oostenrijkers bij Ulm. Eene zoo beslissende taal konde alleen een *Napoleon* voeren, dewijl deze manoeuvre, wanneer ze door eene kolom troepen wordt uitgevoerd, die zich daarbij van het overige gedeelte van het leger afscheidt, en, als ware het, zonder verband werkt, hoogstgevaarlijk kan genoemd worden. Ook kwam het korps van *Davoust* in wezenlijk gevaar van door den koning van Pruisen, die zich met 60,000 man op hem wierp, te worden geslagen. Door de buitengewone koelbloedige dapperheid der Fransche troepen, werd *Napoleon*, ten minste deze keer, gered van niet voor eenen *grootspreker* gehouden te worden. Ware het den koning gelukt het legerkorps van *Davoust* uit een te drijven, dan had *Napoleon* reeds destijds eenen anderen toon in zijne proclamatiën moeten aanslaan: voor het minst had de *profeet* in het vervolg moeten te huis blijven. Dat *Napoleon* soortgelijke manoeuvres tegen *goede troepen* niet zonder gevaar beschouwde, blijkt uit zijne oordeelvelingen over de vroegere geschiedenis. Zoo laakte hij o. a. het gedrag van *Frederik den groote*, over het afzenden van het legerkorps onder *Ziethen* bij Torgau; welk korps het derde gedeelte zijner strijdkrachten uitmaakte. »*Ziethen*» - zeide hij - » kon bij die gelegenheid afzonderlijk geslagen zijn geworden, zonder dat *Frederik* hem had kunnen te hulp snellen.»

Eene der stoutste ondernemingen van dien aard, was de manoeuvre van het Nederlandsche leger, onder aanvoering onzer beide Prinsen, op den 11 en 12den Augustus 1831 (waarop wij in ons vroeger vertoog: *de Veldheer*, de aandacht reeds hebben ingeroepen). De rechter vleugel van het Belgische leger werd bij die gelegenheid door de 2de divisie, onder den hertog van

Saksen-Weimar, omgaan, en reeds werkte deze in den rug des vijands, toen *Leopold* nog in de veronderstelling was, dat hij deze divisie voor zijn front had. Gelijktijdig moest de 1ste divisie, onder de bevelen van den Luit. Generaal *van Geen*, eene overvleugeling op den linkervleugel des vijands bewerkstelligen; terwijl de beide Prinsen, aan het hoofd van de 3de divisie (van den Luit. Generaal *Meijer*), den aanval op het front zouden doen; gerugsteund door de reserve divisie, onder de bevelen van den Luit. Generaal *Cort Heijligers*, welke tevens de bewegingen van het vroeger geslagen legerkorps van *Daine* moest observeren.

Toen het gevecht om en in de nabijheid van Banterssem begon, en de Prinsen nog geene zekerheid van het welgelukken der beweging van den hertog van *Saksen-Weimar* (waarop beide Prinsen voorzeker echter niet minder vertrouwden, dan *Napoleon* op den Maarschalk *Davoust*, vóór den slag van Jena), beval de Prins van *Oranje* eene overvleugeling in de overvleugeling, namelijk die van den rechter-vleugel des vijands, welke reeds, doch op verderen afstand, door den hertog was omgaan. Deze overvleugeling, die slechts door een paar bataillons en twee stukken rijdende artillerie werd uitgevoerd, trof volkomen doel, even als die der 2de divisie; zoodat er reeds eene beslissing daar was, vóór dat de 1ste divisie, derzelver doel bereiken konde.

Tegenover goede troepen, was de beweging der 2de divisie welligt zeer gewaagd geweest; doch tegen over het half gedemoraliseerde leger van *Leopold*, alhoewel in die oogenblikken numeriek sterker dan de drie divisien van het Nederlandsche leger te zamen, waren alle de kansen berekend, en had *Napoleon* nog op zijne rots geleefd, dan zoude hij voorzeker, bij het bekend wezen met alle de bijzonderheden, die hierbij plaats hadden, en die dit gevecht waren voorafgegaan, over beide Prinsen het oordeel niet geveld hebben, dat wij hierboven van hem hebben aangehaald. Welligt hadden wij dan van hem eene *voorspelling* te meer . . . . .

Van het mislukken van soortgelijke ondernemingen en het vernietigen van korpsen, die daartoe aangewend worden, vinden wij voorbeelden in de krijgsgeschiedenis, en van veel belang is het deze op te sporen en op te geven, om voor te komen, dat men aan de onfeilbaarheid dezer bewegingen te veel geloof hechte. Meer malen zijn wij in de gelegenheid geweest op te merken, dat sommigen, de geheele kunst des oorlogs, vooral die der hoogere krijgsvoering, in soortgelijke manoeuvres willen opgesloten hebben, en deze, in alle omstandigheden en in alle gevallen, zouden willen aanwenden. Het gaat echter met hen, als met de *blinde* en *oppervlakkige* navolgers der geneeswijze van *Broussais*, die in het dieet, bloedlaten en bloedzuigers, een *zeer gemakkelijk* in het geheugen te prenten stelsel

winden; ook daarom hetzelfde voor onfeilbaar proclameren, het aan de slagtoffers dezer onfeilbaarheid overlatende, om in eene andere wereld daartegen op te komen. Wij laten daarom eenige, van de bovenbedoelde, krijgsfeiten volgen.

Zoo besloot o. a. de Russische kriegsraad, onder het voorzitterschap van Keizer *Alexander*, op de geheel ongegronde aanmerking van den Prins *Dolgorouki*, die vóór den slag van Austerlitz van eene zending uit het Fransche leger was teruggekomen, dat genoemd leger zich in eenen zeer bedenkelijken toestand bevond, om den linkervleugel van het Russische leger voor te schuiven, den regtervleugel der Franschen te omgaan en hen in de flank en in den rug aan te tasten. In het volle vertrouwen van de overwinning te zullen behalen, verlieten de Russen, op den 1sten December, tegen den middag, hunne voordeelige stelling, rukten op een, voor den vijand veel voordeeler, terrein, en stelden hunnen linker-vleugel op eenen aanzienlijken afstand van hun centrum op. Naauwelijks had *Napoleon* deze manoeuvre opgemerkt, of hij riep in vervoering uit: » Nu zijn ze mijn. Eer dat de dag van morgen voorbij is, zijn zij krijgsgevangenen.»

Om de Russen in den waan te laten, dat het Fransche leger zwak was, en zich daarom in geen' hoofdslag zoude inlaten, liet *Napoleon* zijne voorposten terug trekken, en concentreerde alzoo zijne strijdkrachten. *Davoust* moest intusschen, zoo stil mogelijk, met zijne infanterie en eene divisie dragonders, eene stelling achter het klooster Raigern nemen, ten einde de Russen, die bestemd waren om de Franschen te omgaan, juist in het oogenblik, dat zij het gevecht met het Fransche hoofdleger beginnen zouden, aan te tasten. *Soult* voerde den regter-, *Lannes* den linkervleugel, en *Bernadotte* het centrum aan, alwaar ook de kavallerie, onder de bevelen van *Murat* vereenigd was. De reserve was zamengesteld uit 10 bataillons garde, 10 bataillons van de divisie van *Oudinot*, en 40 stukken geschut, welke *Napoleon* onder zijne persoonlijke beschikking hield, om dezelve naar omstandigheden aan te wenden. In het geheel was dit Fransche leger 80,000 man sterk, en stond, in numeriek getal, met dat des vijands gelijk. Reeds bij het opkomen der zon (den 2den December) bevond zich de Fransche Keizer voor het front van zijn leger, door zijne maarschalken en zijnen schitterenden staf omgeven, gaf nog zijne laatste bevelen; een ieder vloog in galop naar den hem aangewezen post en het gevecht begon. De vooruitgerukte Russische kolom had eene verkeerd berekende manoeuvre gemaakt; had de bepaalde ruimten tusschen hunne regimenten verre overschreden, en had daarbij in geenen deele voor eene behoorlijke verbinding met het hoofdleger gezorgd. Toen nu deze aanvallende kolom dacht,

dat zij den regtervleugel der Franschen reeds omgetrokken was, werd zij plotseling en onverwacht door de divisie van *Davoust* aangevallen. In hetzelfde oogenblik drong *Soult* in de ruimte tusschen het Russisch-Oostenrijksch centrum en den linkervleugel door, en sneed daardoor dezen laatsten van het centrum af. De Russische veldheer, het oogenblikkelijk gevaar bemerkende, liet dadelijk de Russische garde vooruitrukken, en *Soult* met levendigheid aanvallen, om de verbinding met den afgesneden vleugel te herstellen. Door den hardnekkigen aanval der Russen aan het wankelen gebracht, begon de Fransche infanterie reeds terrein te verliezen; doch *Napoleon* had deze beweging opgemerkt, en zijne oude garde reeds in beweging gezet. Met onverschrokken dapperheid ontvingen de Russen deze geduchte troepen, hielden lang stand, doch moesten eindelijk voor de geweldige herhaalde aanvallen dezer keurtroepen, met verlies van hun geschut en vele vaandels wijken. De keizers van Rusland en Oostenrijk overzagen, op eene hoogte geplaatst, dit voor hen bedroevend schouwspel; hun centrum en linker-vleugel waren reeds uiteen geslagen, en toen ook *Lannes* de overhand op hunnen regtervleugel verkreeg, moesten beide de vorsten op hunne persoonlijke veiligheid bedacht zijn. Dit ongeluk kostte aan de Verbondenen 20,000 man, 40 vaandels en het grootste gedeelte van hun geschut.

Eenige dagen na de gebeurtenis, kwam *Savarij* als parlementair bij den Russischen keizer, welke bij die gelegenmoet gezegd hebben: » Uw leger was van gelijke sterkte, en toch hebben wij hetzelfde, op ieder punt van het slagveld, sterker dan het onze gevonden; » - waarop *Savarij* zoude geantwoord hebben: » Sire! dat is de uitkomst onzer krijgservaring, en de vrucht van 16 roemvolle jaren.» Dit was de 40ste veldslag, welke *Napoleon* leverde.

Nog erger bekwam den prins *Soubise* zijne poging, om de Pruisen bij Rosbach om te trekken. De vereenigde Duitsche rijks- en Fransche legers, namelijk, hadden, reeds gedurende eenigen tijd, elk gevecht met den Koning van Pruisen ontweken, toen de tijding, dat de Oostenrijksche partijgan-ger *Haddicke* Berlijn binnengerukt zoude zijn, den moed van *Soubise* plotseling zoo hoog deed ontvlammen, dat hij besloot in zijn legerkamp, in de nabijheid van Weissenfels, den Koning op te wachten. Op den 3den November (1757) stelde zich *Frederik* tot den aanval in beweging; doch zoodra hij het legerkamp van *Soubise* genaderd was, en bemerkte, dat de stelling van hetzelfde eenige verandering had ondergaan, trok hij zijnen linkervleugel terug en legerde zich met den regter-vleugel bij Bedra, het centrum bij Schortan en den linkervleugel bij Rosbach. Door deze rugwaartsche beweging ontmoedigd, besloten de Verbondenen, om nu op hunne beurt den Koning aan te tasten en zijnen linker-vleugel om te gaan; de-

wijl het hun voorkwam, dat zijn regtervleugel als ook zijn centrum in te voordeelige stellingen stonden. Den 5den kreeg dit besluit een begin van uitvoering, doch zonder *voordraf* te gebruiken. Op ruim 3000 ellen afstands van den Pruisischen linkervleugel doorsneden de Verbonden den straatweg van Weissenfels, en strekten hunne beweging tot dien van Merseburg uit, waardoor zij de overvleugeling bewerkstelligden. Twee uren lang had *Frederik de groote* deze beweging gadeslagen, toen hij maatregelen nam, om zich op hunne flank en op het hoofd hunner kolommen te storten, daarbij den heuvel ten nutte makende, die voor zijne stelling lag, waardoor hij de bewegingen zijner troepen konde bedekken. Daartoe begaf zich *Seidlitz*, met de kavallerie en eenige ligte batterijen, naar den uitersten linkervleugel, regts van Lunstadt. De prins *Hendrik* plaatste zich met zes bataillons op zijnen regtervleugel in slagorde; terwijl het overige gedeelte van het leger volgde. De achterdraf bevond zich nog bij Rosbach, en vormde het uiteinde van den regtervleugel des Pruisischen legers, 't welk zoodoende eene zwenking regts achterwaarts gemaakt had. Daar nu het verbondene leger geenen achterdraf had, zoo werd hetzelfde, door den aanval der Pruisische kavallerie, en door het hevige vuur eener talrijke artillerie, uiteengeslagen. De Fransche kavallerie werd met die der Verbondenen, op de infanterie teruggeworpen, waardoor de wanorde hand over hand, tot door het geheele leger heen, toenam. In weinige uren tijds hadden de Pruisen, eene volkomene overwinning behaald, waartoe slechts 6 bataillons infanterie, die niet meer dan 300 man verloren, hadden bijgedragen. *Frederik* telde 7000 gevangenen en 27 vaandels, met eene groote menigte geschut, als buit.

Doch ook aan denzelfden gekroonden held bekwam eene, door hem ondernomene en bij Kollin bewerkstelligde, overvleugeling door de doelmatige handelwijze van *Daun*, zeer slecht,

De Veldmaarschalk *Daun* rukte, na het ongelukkig voorval met den Prins *van Lotharingen* bij Praag, tegen het 25,000 man sterke legerkorps van den hertog *van Bevern*, tot bij Krichenau, ongeveer één uur afstands van Kollin, op, alwaar hij, met den linkervleugel bij Swoidschiz en den regter- bij Chozewiz, een legerkamp betrok, terwijl *Bevern* eene rugwaartsche beweging maakte. IJlings kwam nu de Koning, met eene versterking uit het leger voor Praag, alwaar hij den hertog van *Lotharingen* ingesloten hield, en dezen door honger tot overgave dacht te dwingen, verlegde op den 14 Junij (1757) zijn hoofdkwartier naar Kaurzins, en legerde zich aldaar met den linkervleugel op den weg van Praag naar Kollin, aan het dorp Planian geleund. Den 15den en een gedeelte van den 16den,

liet hij zijne troepen rusten, om gelijktijdig zijne versterkings- en voorraadwagens in te wachten. Daar hij nu den 16den wilde opbreken, om de stelling van Swoidschiz in te nemen, en *Daun*, te Janowiz dacht op te houden, vernam hij dat deze laatste bij Krichenau stond, zoodat hij deze beweging, zonder hem regt op het lijf aan te gaan, niet ten uitvoer konde brengen. Den 17de maakte hij alzoo eene beweging links, en legerde zich *à cheval* op den straatweg van Praag, drie uren van Kollin, Planian voor zich houdende. Den 8sten ging hij, met het aanbreken van den dag, op marsch, den linkervleugel aan het hoofd hebbende, met eene voorhoede van 55 eskadrons en 7 bataillons onder de bevelen van *Ziethen*. Het leger marcheerde in drie linien; de eerste geheel uit voetvolk bestaande, trok over den grooten weg van Praag naar Kollin; de beide andere hielden meer links aan, tusschen dien weg en de Elbe. *Daun* had intusschen in den nacht bewegingen gemaakt, zoodat de Pruisen slechts vijandelijke vedetten bespeurden; zoodra zij echter Planian voorbij waren, bemerkten zij het geheele Oostenrijksche leger in slagorde. Dadelijk werd er nu halt gehouden. De voorhoede was op de hoogte van Slatislanz aangekomen en het hoofdkorps stond bij Rowomiesto en Planian. De regtervleugel van het Oostenrijksche leger stond bij Brzesan, deszelfs centrum bij Chozewiz en deszelfs linkervleugel bij Krzezor, en vormde alzoo eene gebogene linie van ongeveer 7000 ellen uitgestrektheid, in twee linien opgesteld, waarvan de tweede den kruin der hoogten, de eerste achter de afhelling derzelve innam, en die drie versterkte, met geschut beplante en met infanterie bezette dorpen, voor zich hadden liggen. Deszelfs linkervleugel was op 1000 ellen afstands van den grooten weg van Planian naar Kollin, waarlangs het Pruisische leger trok; het centrum 2000, en den regtervleugel op 1000 ellen daarvan verwijderd. De beide legers stonden in dien stand vrij zonderling en zeer nabij elkander; terwijl de geheele linkervleugel van het Oostenrijksche leger door den koning overvleugeld was. Om één uur des namiddags beval *Frederik* den marsch verder voort te zetten, en trok langs de middellijn van eenen halven cirkel, welke het vijandelijk leger op de hoogten vormde, voort, hetgeen echter niet geschieden konde, zonder onder het geschut en geweervuur der Oostenrijkers te defileren. Daarop kwam de Oostenrijksche Generaal *Radastij* met de kavallerie, op ongeveer 4000 ellen vooruit van Kollin, stelde zich dwars over den straatweg op, om dien aan de Pruisen te betwisten, en hen te noodzaken onder het vuur der Oostenrijkers te blijven. De tirailleurs der in de dorpen opgestelde Oostenrijksche troepen, rukten intusschen ook voorwaarts, waardoor een levendig geweervuur tusschen de Kroaten en de Pruisische

troepen ontstond, die, niettegenstaande deze hinderpalen hun in den weg gelegd werden, hunne bewegingen wilden voortzetten. De Pruissische voorhoede onder *Ziethen* had echter reeds de 7000 ellen terrein afgelegd en overvleugelde den Oostenrijkschen regtervleugel. Nadat *Ziethen* Krzezor reeds voorbij was getrokken, maakte hij eene beweging regts, en bemagtigde dit dorp; doch het Pruissische hoofdkorps was intusschen zoodanig in het gedrang gekomen, en het klein geweervuur zoo levendig geworden, dat hij halt maken, regts marcheren en in den stormmarsch vooruitrukken moest, om de steeds aandringende tirailleurs te verdrijven. Deze laatsten werden echter ondersteund, en te vergeefs wendde de Pruisen pogingen aan om de hoogten te vermeesteren, welke ook gelijktijdig door hunnen rechter vleugel aangegrepen werden: het voordeel der stelling bleef aan de zijde der Oostenrijkers.

Deze aanval der Pruisen was niet voorzien geworden; dezelve vloeide uit de omstandigheden voort. Zij moesten daarbij steile bergen beklimmen, over onbegaanbare rotsen en bergkloven vooruitrukken; zij deden wonderen van dapperheid, doch moesten wijken en leden zware verliezen aan gevangenen, dooden, gewonden en geschut. Als een gevolg van deze nederlaag, moest de belegering van Praag door de Pruisen worden opgebroken.

»De volharding des Konings» - zeide *Napoleon* op St. Helena - »in den slag van Kollin, om den regtervleugel van *Daun* door eenen flankenmarsch van 6000 ellen, op 1000 ellen afstands van de hoogten, welke door den vijand bezet waren, te omgaan, laat zich niet regtvaardigen. Deze manoeuvre was roekeloos en streed geheel tegen de grondstelling der krijgskunst: dat men voor een vijandelijk leger, hetwelk eene vaste stelling heeft ingenomen, en vooral, wanneer deze hoogten bezet heeft, aan welke voet men moet voorbij defileren, geen flankenmarsch kan noch mag maken. De stelling der Pruisen was voor eenen aanval op den linkervleugel der Oostenrijkers zeer passende geweest; maar om onder het geschut- en geweervuur van een geheel leger, dat in eene geduchte stelling stond voorbij hetzelfde te willen defileren, om den tegenovergestelden vleugel te omgaan, kan gezegd worden, te vergeten, dat een leger geschut medevoert en zich van geweren bedient.»

De poging van den Oostenrijkschen generaal *Lusignan*, in het gevecht bij Rivoli (1797), om de Franschen in den rug te vallen, viel niet minder slecht uit. *Lusignan* namelijk, had bij die gelegenheid van *Alvinzi*, wiens strijdkrachten die der Fransche republiek op dat punt verre overtroffen, het bevel ontvangen, de Franschen in den rug te nemen, terwijl hij zelf ze in het front zoude aanvallen.

Dien ten gevolge brak *Lusignan* uit zijne stelling van Lumini op; kwam, nadat hij over het Brunisische gebergte, langs de hoogten van Rivoli, voortgetrokken was, gelukkig in den rug der Franschen, en kondigde aldaar zijne aankomst door een algemeen salvo geweervuur aan, denkende de divisie van *Joubert* ingesloten te hebben. Maar deze beweging was aan *Napoleon* niet ontsnapt, die, zonder bezorgdheid voor zijn front, en overwinnaar op den regtervleugel, zich daarop haastte om de nieuw aankomende te ontvangen. Dadelijk stelde hij de 18de en 75ste halve brigaden, welke bij Rivoli in reserve stonden, in drie kolommen op; gaf het bevel daarover aan de generaals *Monier* en *Brune*, en dirigeerde dezelve op den berg *Pivolo*. *Neij* en *Baragnay d'Hilliers* waren intusschen met de 58ste halve brigade eenigzins verder, beneden Orza, aangekomen. Door deze onverwachte manoeuvre verrast en ingesloten, zochten de Oostenrijkers hun heil in de genade van den overwinnaar. Bijna de geheele divisie, 5000 man sterk, legde het geweer neder.

Ook bij *Kunersdorff* had *Frederik*, in eene soortgelijke manoeuvre, eene gevoelige les ontvangen. Hij omging namelijk de Russen onder *Soltikof*, en sloeg ze uiteen; doch werd nu op zijne beurt, door *Laudon*, die op het hooren van het vuur was komen aansnellen, omgaan, en zoodanig geslagen, dat hij de kern zijner troepen en 165 stukken geschut verloor. De beroemde *Seidlitz* vergat hier, dat de kavallerie, taktisch gesproken, even als de artillerie, slechts een hulpwapen is; maakte eenen ontijdigen aanval, werd gewond, en zag zijne kavallerie in de grootste wanorde uitéén gejaagd. (Deze groote kavallerie-generaal was bij *Zorndorf* gelukkiger, alwaar de Koning zijne manoeuvre van Kollin herhaalde.)

Deze en meerdere voorbeelden, welke wij zouden kunnen aanvoeren, bewijzen genoegzaam, dat, hoe aanbevelingswaardig het *overvleugelen* in vele omstandigheden ook zij, er echter gevallen kunnen voorkomen, dat men deze manoeuvre mijden, of niet dan met veel omzigtigheid aanwenden moet, terwijl zij tevens zullen doen zien, hoe belangrijk, ja hoe onmisbaar het voor den krijgsman is, in het bijzonder voor den bevelvoerder, om bij de studie der taktiek, zich bekend te maken met de bijzondere gevallen, welke de krijgsgeschiedenis ons voorhoudt, vooral die, welke betrekking hebben, op de meest gebruikelijke groote manoeuvres voor den vijand. Zulke voorbeelden geven eene leiding aan het natuurlijk en geoeffend doorzicht van den bevelvoerder, zelfs in de meer ondergeschikte betrekkingen, en zullen hem in staat stellen, naar de omstandigheden, het oog gerigt op de verkregen ervaring van anderen, met kennis van zaken te handelen.

Deze voorbeelden leeren meer: zij doen zien van hoeveel belang het is, hetzij men vaste stellingen gekozen en in-

genomen, hetzij men zich voor het offensive in het open veld opgesteld heeft, om de flanken van de legers te dekken.

Reeds waren de Grieken van het gewigt daarvan door-drongen, dewijl wij daarvan een bewijs bij den Griekschen veldheer *Miltiades*, in den slag van Marathon, vinden. Het leger van *Darius*, onder bevel van *Dates*, telde 100,000 man voetvolk en 10,000 ruiters. De Atheners konden hem echter niet meer dan 10,000 man tegenoverstellen, welke door 10 veldoversten werden aangevoerd en die aan *Miltiades* het opperbevel opdroegen. Om nu het evenwigt met deze groote massa vijanden eenigzins te herstellen, legerde hij zich aan den voet van het gebergte, en liet aan de beide vleugels van zijn leger een aantal groote boomen vellen en nederleggen (verhakkingen) ten einde zich tegen den aanval der Perzische ruitery te dekken. *Dates*, die wel inzag dat het terrein hem geenszins gunstig was, doch op zijne overmagt rekende, nam den slag aan. *Miltiades* liet daarop door eenige troepen, door moedige bevelhebbers aangevoerd, en door zeer geschikte manoeuvres, de beide vleugels van het Perzische leger doorbreken en op de vlugt slaan. Dezelfde zegevierende Grieken keerden daarna om, en vielen het vijandelijke centrum, 't welk op het punt stond, het zwakke Grieksche hoofdkorps aan te tasten, in den rug. Door deze beweging zagen de Perzen zich genoodzaakt, hunne strijdkrachten te verdeelen; doch de Grieken, dit bemerkende, grepen nu, met verdubbelde woede, den reeds aan het wankelen gebragten vijand op nieuw aan, en bragten hem aan het wijken. De Perzen vloden naar hunne schepen en werden door de Atheners vervolgd, en wel zoo heftig, dat zij nog duizenden verloren en zelfs eenige schepen door dezelve in brand gestoken werden. Dit voorbeeld staft ten volle, het door ons aangevoerde in de tweede zinsnede van dit vertoog.

(Voor het grootste gedeelte vrij gevolgd,
door V. R.)

GEBRUIK

VAN

ONGEMEEN GROOT GESCHUT

IN DE 15^e EEUW IN HOLLAND, EN HET EERSTE DER HOLLE
PROJECTILLEN IN ZEEGEVECHTEN.

Bijdrage tot de beschouwing der Grootte Krijgswerktuigen.

(Zie N°. 5-10 van den Mil. Spect. 2° Dl.)

Bij de nasporing van de buitengewone zware stukken, waartoe ons het Belgische Monster-Mortier aanleiding gaf, zijn ons nog eenige bijzonderheden voorgekomen, welke tot aanvulling kunnen dienen, van hetgene

in vorige n^os. van dit tijdschrift, wegens dit onderwerp is medegedeeld. (1)

De stukken, wier gebruik voor *Konstantinopolen* vermeldt wordt, waren op houten stellingen geplaatst, als eene slede, op eene zware bedding beweegbaar. In het algemeen schijnen de toenmalige stukken op eene soort van stoelen, zweemende naar de hedendaagsche mortierstoelen, met kabels en ringen bevestigd te zijn geweest; met welke gezamenlijk zij in de rigting werden gebragt, zonder afzonderlijk beweegbaar te zijn. — Overdenkt men de zwaarte, die dezelve moeten hebben gehad, daar de stoel van het *Monster-Mortier* 8000 ned. ponden woog, zoo laten zich gemakkelijk de langzame behandeling en de weinige schöten verklaren.

Hoogstbelangrijk is het, wat wij wegens het vroegere gebruik van grof geschut, vooral van groote stukken, hier te lande aangeteekend vinden, en voor een gedeelte in een onzer tijdschriften vermeld is geworden. (2)

In den krijg tusschen de Stichtenaars en de Hollanders, tijdens Maria en Filips II, hadden de eersten eene belangrijke sterkte of Blokhuis aan de *Vaart*, dat hen in de gelegenheid stelde, om door strooptogten den Hollanders aanmerkelijke schade toe te brengen, en de hunne te beperken. Zoo tot weerwraak, wegens de verwoesting van *Naarden*, als om zich van deze hindernis te ontslaan, verscheen (1481) de Stadhouders *Lalaing* met eenige Hollandsche benden in het veld, stak *Jutfaas* in brand en sloeg het beleg voor dit Blokhuis. Edoch, alvorens hij zich behoorlijk omschanst had, maakten de Utrechtsche Ruiters zich dit en verzuim van waakzaamheid ten nutte, om zijn leger te overrompelen en op de vlugt te slaan. Behalve een verlies van 40 dooden, en 60 (volgens andere 220) gevangenen, lieten de Hollanders hun meeste krijgsgereedschap in den steek; onder andere 37 groote en kleine bussen, benevens vele Schermen of Busdeksels, waarschijnlijk eene soort van blinderingen, welke men in dien tijd, wegens de langzaamheid der lading, gedurende dezelve, tot dekking der manschappen, tegen het handgeveer en de kruisbogen, allezins behoefde.

(1) Het slangstuk van *St. Dizier* had 20 dm. 10 l. middellijn; die der stukken te *Tours*, onder Lodewijk XI gegoten, bedroeg 25 dm. 10 l., en die der Turken voor *Konstantinopolen* 27 dm. (Mil. Sp. 2e D. 81). Nog vinden wij wegens een groot stuk in Indiën aangeteekend, dat zich op een bolwerk der stad *Vizapour* bevindt:

Langte 14 vt. 4 dm.	Gewigt	} van den ijzeren kogel 3054 pond.
Middell. 2 - 4 dm.		
Metaal 1 - 2 dm. aan den Tromp.	} van het stuk 90,000.	
dikte 1 - 6 dm. - het Zundgat.		

(2) Wagenaar, Vaderl. hist. IV, 203-220. *Le Long* kabinet van Ned. en Kleefsche Oudh. VI. *Letteroefeningen* 1833, bl. 470. Kronijk van A 1481-83, bl. 484-95.

Deze gevoelige neep prikkelde des te meer aan, om de onderneming met grooter magt te hervatten. Met een voor dien tijd aanzienlijk te noemen leger, rukten de Hollanders in het volgend jaar op het vijandelijk grondgebied; daar hetzelfde, behalve 8000 man uit de Hollandsche steden en dorpen, nog 4,000 voetknechten en 300 ruiters was toegevoegd. Bij den Opperbevelhebber, den Stadhouder La laing, stonden aan het hoofd Jan en Frederik van Egmond, de Graaf van Solve, en Petit Salazar, een beroemd krijgsoverste uit *Biscaijen*.

Het eerste krijgsbedrijf was de verovering der sloten *Harmelen* en ter *Haar*, vervolgens van het huis *Vronenstein*, bij *Jutfaas*, en het vermeersteren op de *Eem* van een schip, beladen met allerlei krijgsbehoefden, als: salpeter, buskruid, steenen busklooten, pijlen enz. en nu wendde zich het leger tegen het Blokhuis aan de vaart, waarvoor het (den 21 September 1482,) het beleg sloeg, en het uit kartouwen en veldslangen hevig, doch met weinig uitwerking beschoot.

Thans zond de Bisschop den belegeraars twee groote bussen (*mortieren* genaamd), waarmede zij evenmin iets uitrigten, vermoedelijk uit onkunde; aangezien het de eerste waren, waarbij eenige melding van het gebruik van bommen, hier te lande, wordt gemaakt. (3)

De Bisschop, die (den 26 sept.) in het beleg was gekomen, waarbij hij tot het einde verbleef, de vruchteloosheid dezer pogingen ziende, zond den stadhouder naar *Gorinchem*, alwaar zich eene groote bus bevond, die, weleer het eigendom van *Zutphen*, door hertog Karel op de Gelderschen was veroverd, met last om deze in het leger te brengen.

Deze Bus had eene lengte van 17 voeten, en eene middellijn voor den kogel weinig minder dan van een

(3) De Turken gebruikten het eerste de groote mortieren in het beleg van *Rhodes*, om steenen kogels van 500 pond uit dezelve te werpen. Hun gebruik en van holle ijzeren bommen dagteekent van 1634.

De geringe uitwerking der mortieren is ligt te verklaren uit den gebrekkigen vorm der werktuigen, gelijk die ons *Valturius* afbeeldt, waarbij zij eene trechter-wijze gedaante vertoonen, alsmede hunner affuiten of sleden, benevens de bevestiging der stukken op dezelve. Veelal waren dezelve vóór veel wijder of dikker dan achter, en niet zelden uit twee stukken zamengesteld, waarvan het achterste de lading, het voorste den kogel bevatte en die vervolgens met elkander zamengevoegd werden. Omtrent dezen tijd worden de bommen het eerst in Frankrijk vermeld. (*)

(*) *Monstrelst.* III. fol. 199.

half Utrechts schepel. (4) Dezelve werd het eerste losgebrand op eenen zaterdag, zijnde *St. Michiels dag*, en trof beneden het blokhuis; de tweede schoot drong door de borstwering; de derde deed het geheele blokhuis daveren. Telkens, wanneer eenschot uit dezelve geschiedde, werden tevens ook al de overige kartouwen en veldslangen losgebrand, welk een en ander zoo zeer de bezetting verbaasde, dat, zoodra de scherm (5), waaronder deze bus lag, open ging, om vuur te geven, zij uit het blokhuis, en naar eene plaats buiten hetzelfde liep, waar zij aan het gezigt der belegeraars was onttrokken, en eerst weder naar binnen keerde, wanneer de losbranding voorbij was. Na de vierde schoot was hun de moed zoodanig ontzonken, dat Jan van Alphen en Ewout Ruigersen, kapiteins op het blokhuis, met de geheele bezetting, verzochten te dadingen, hetwelk hun ook toegestaan werd, met lijfsbehoud, maar krijgsgevangen, waarna zij de sterkte op *St. Michiels avond*, den 28sten van Herfstmaand, overgaven; kort daarna werd dezelve tot den grond afgebroken en geslecht. Slechts zeven Hollanders waren voor deze plaats gebleven. Ook ontbrak het der bezetting niet aan genoegzamen voorraad van buskruid, maar dit grove geschut had hun al den moed benomen, bij hetwelk ongetwijfeld steenen kogels gebezigd zijn, wier middellijn wel op omstreeks 16 duimen begroot kan worden. (6)

Het was dus de zedelijke indruk, welke de door dit krijgstuig veroorzaakte hoofdwerking is geweest, even als die van het Monster-mortier, tegen de citadel van *Antwerpen*, zich daarbij heeft bepaald. Wij vinden voorts bijna hetzelfde in vroegere tijden, wegens eene zoogenaam-

(4) Ofschoon de vergelijking der middellijn met die van een Utrechts half schepel, geene naauwkeurige bepaling toelaat, zoo kan dezelve eenigzins berekend worden, wanneer men aanneemt, dat het last, 100 schepels Utr. maat inhield, hetwelk 30 ned. mudden of 3,000 kop bevat; zoodat het Utrechtsche halve schepel eenen inhoud van 15 kop N. had.

(5) Van deze schermen of busdeksels kan men zich een denkbeeld maken, door de afbeeldingen, die een tijdgenoot, *Valturius*, *de re militari*, van dezelve geeft.

(6) Nog aanmerkelijken tijd schijnen de steenen kogels hier te lande in gebruik te zijn gebleven; daar men in de rekepingen van *Amsterdam*, 1533, van kogels van Namensche steen, van 5-9 duim middellijn gewag gemaakt vindt.

Aanmerklijk was de voortgang der geschutskunde, door het invoeren van ijzeren kogels, gevolgd door zoodanige vermindering van kaliber, dat, naar omstandigheden, zoowel ijzeren als steenen kogels uit hetzelfde stuk geschoten konden worden. De grootste gebruikelijke kalibers van omtrent 7 d. 2 l. schoten dus kogels van 20 p. steen en 56 pd. ijzer. Zoo waren welligt de bij *Parijs* gevondene ijzeren kogels van 12 dm. en 192 pd. gewigt bestemd, om uit hetzelfde stuk geschoten te worden, dat op 72 pond steen was berekend.

de Bombarde aangeteekend, welke, tegen *Pisa* gebezigd, slechts eens daags kon afgeschoten worden; doch den belegerden zulk eene angst veroorzaakte, dat zij naar de andere zijde der plaats weken, wanneer men de losbranding verwachtte. Hiervan maakten de belegeraars gebruik, om intusschen de muren te beladden.

Uit latere tijden weet men, dat bij de belegering van *Dresden*, door Frederik II (1760), men onder anderen tegen hem gebruik maakte van een buitengewoon stuk uit de oudheid, bijgenaamd die faule Metze (het luije wijf) en zulks niet te onrecht, wegens deszelfs langzaam gebruik, daar hetzelfde slechts driemaal daags kon worden afgevuurd, namelijk, ten 6, 12 en 7 ure; maar tevens was de uitbarsting zoo verschrikkelijk, dat alles in de nabijheid instortte, en de burgers op straat elkander de waarschuwing toeriepen, dat het stuk afgeschoten stond te worden. Vrouwen en kinderen vielen op de knieën om biddend dit af te wachten, en men bergde alle breekbare voorwerpen terwijl men de deuren en glasvensters openzette.

Aanvankelijk werden de groote werptuigen ook op de schepen gebezigd, waar zij vooral op het verhoogde voor- en achter-kasteel hunne plaats vonden. Wij vinden dus dezelve, gedurende de middeleeuwen, op de kruistogten en tot de uitvinding van het buskruid toe, in de zeegevechten aangewend, gelijk zij ook omstandig vermeld worden bij de beroemde overwinning, door de Hollanders, in den scheepsstrijd (7) op de *Gouwe* voor *Zierikzee* (1504) op de Vlamingers behaald. Behalve een groot getal zware kruisbogen, Bank-Armborsten genaamd, waren de schepen voorzien van Oestelen (*Blijden*, *Balista*), die zware steenen wierpen, en Springalen (*Catapultas*), die groote vierkante pijlen, *Quareelen* genaamd, schoten. Opmerkingwaardig is het, dat men in onze tijden van die

(7) Deze zeeslag tot ontzet van het, door den graaf *Gui van Vlaanderen*, met eene ontzettende magt belegerde *Zierikzee*, benevens deszelfs langdurig beleg en moedige verdediging, is een der belangrijkste krijgsgeschiedenissen uit de vroegere tijden, zoo met opzigt tot de geschiedenis der krijgskunst in de middeleeuwen, als vooral tot die van den vesting- en zee-oorlog hier te lande; daar wij in geen ander verhaal zoo vele bijzonderheden wegens de toenmaals gebruikelijke krijgswerktuigen aangeteekend vinden. Maar ook tevens heeft deze luisterrijke zege de schoonste parel gehecht aan den lauwerkrans van den Hollandschen heldenmoed, die den geweldigsten aanval even moedig als het nijpend gebrek in het langdurig beleg met onbezweken volharding weerstonden, en ten laatste den trotschen Vlaming er eene geheele vernieling deed ondergaan. Slechts weinige der tienduizend tallen die het hollandsche zwaard niet vernielde of de gevangenschap met den overmoedigen deed deelen. Overwaardig zijn de bijzonderheden, welke de geschiedschrijvers ons deswegens mededeelen. *Wagenaar* *Vad. Hist.* III D. bl. 170, *Nalezingen*.

werktuigen weder partij heeft getrokken; dus komt, op het door werktuigkundige inrigtingen en tot verdediging zoo beroemde stoomfregat van *Fulton* in *N. Amerika*, ook eene soort van *Balista* voor, die, op het voorste van het dek bij de boeg geplaatst, zoowel zware bommen van 100 Ned. ponden, tot op 1000 a 1200 ellen zou kunnen voortdrijven, als eene menigte granaten of steenen, gelijktijdig, of wel gesmolten pik, kokende olie of water en andere brandstoffen, op den naderenden vijand, te werpen.

Met de uitvinding en het gebruik van het grof geschut hier te lande, ging deszelfs plaatsing op de schepen weldra vermeld. Aanvankelijk vond men daar ook wel een groot aantal, maar doorgaans slechts weinige zware of gelijksoortige vuurmonden; dus voerde in den aanvang der 16^e eeuw, onder *Hendrik VIII*, het, wegens deszelfs grootte, beroemde schip, *de groote Hendrik*, 122 stukken. Van deze verdienden echter slechts 34 onder het zwaar geschut gerangschikt te worden; daar alle overige klein en van velerlei kaliber waren. Men vond nogtans aan boord der groote schepen, dikwijls eenige ongemeene zware stukken, zoo wegens hun kaliber als lengte, welke somtijds tot 15, 16 voet, bedroeg. Overigens duurde nog zeer lang de veelsoortige vermenging van onderscheiden kalibers aan boord der oorlogschepen voort, welke eerst in latere jaren, voor de zooveel voordeel schenkende gelijkvormigheid, plaats maakten, welke de verwarring voorkwam, die uit de verscheidene kalibers in dezelfde laag moest ontstaan. Alle de stukken van aanmerkelijk kaliber, waren toenmaals van metaal, vanwaar zij den naam van *Gotelingen* ontleenden, terwijl slechts de kleinere uit ijzer bestonden; een blijk van het groot verschil der toenmalige gevoelens met die van lateren tijd.

Opmerkelijk is, het eerste gebruik van bommen in zeegevechten vermeld te vinden, in den opvolgings-oorlog. Na de roemvolle vermeestering van *Gibraltar* door de vereenigde Hollandsche en Engelsche zeemagt, kwam het tusschen deze, sterk 52 schepen, en de Fransche vloot, onder bevel van den graaf van *Toulouse*, van 52 linie-schepen benevens 24 galeijen, bij *Malaga* (24 Aug. 1704), tot een' bloedigen slag, waarin de verbondene vloot eene des te roemrijker zege op de vijandelijke bevocht, daar deze, niet slechts talrijker in schepen was, maar 800 vuurmonden meer voerde. De Franschen verloren daarbij 4 schepen en ontzettend veel volk, waarbij een buitengewoon getal hooge bevelhebbers; waarschijnlijk door de uitwerking der bommen, die zeven schepen deerlijk hadden en geheel reddeloos maakten. Deze eerste melding van het gebruik derzelve op linie-schepen is daarom opmerkelijk, dewijl men zich tot nog toe van dezelve slechts op

bombardeer vaartuigen bediende, welke het eerste tegen *Algiers* (1682), onder den beroemden Du Quesne, waren aangewend. Vermoedelijk zijn het in dit geval Houwitsersgranaten geweest, waarvan men gebruik heeft gemaakt.

Hoezeer men nu al de mogelijkheid en het nut van het gebruik der holle projectilen in eene, meer het waterpas naderende, schootrigting, uit eigenlijk langere vuurmonden (zoo als Houwitsers), begon in te zien, verliep echter een geruime tijd, alvorens zich de gevoelens, omtrent dat uit gewone scheepsstukken, hebben kunnen vereenigen, en welligt is het aan een bloot toeval, dat men het eerste bewijs, voor de uitvoerbaarheid van het schieten van granaten uit lange stukken, heeft te danken. Wel schijnt daarvan vroeger het denkbeeld te zijn opgerez, doch beschroomdheid om den ouden weg te verlaten, van deszelfs beproeving te hebben doen afzien. Wij herinneren ons te dezen opzigte, toevallig, dat in 1797 de Lt. Generaal Daandels den toenmaligen Vice-Admiraal de Winter het voordeel betoogde, 't welk in een' zeeslag door het schieten van granaten uit 34 en 36 ponders zou kunnen verkregen worden. De hoofdtegenwerping, welke gewoonlijk iedere nieuwe uitvinding ontmoet, » dat zoo iets nog nimmer beproefd was, » weerhield ook hier, zelfs van het nemen eener proef, die, gunstig uitgevallen zijnde, welligt eene geheel andere wending aan den slag van *Kamperduin* (11 Oct. 1797) zou hebben gegeven. Ofschoon nu het ligtzinnig verlaten van het oude welbekende spoor, om een twijfelachtig nieuw te volgen, allezins is af te keuren, is het niet minder berispelijk, om te weigeren een oogenschijnlijk beter in te slaan, en alle aanwijzingen daarvan zonder onderzoek te verwerpen; en, niet geheel zonder grond is het, dat den zeelieden, als hoofdzwak, een stijfzinnig vasthouden van het oude, en een blind veroordeelen van alle nieuwigheden werd te last gelegd, terwijl, over het algemeen, grondige kennis van hun hoofdwapen het geschut, vooral vroeger, in den vereischten omvang zeldzaam bij hen aangetroffen werd. Dus werd ook eens, door een zee-officier, belast met proefnemingen met holle kogels, verslag gedaan: dat men van dezelve geene bijzondere, ja zelfs mindere uitwerking dan van gewone kogels had verkregen; - natuurlijk wijl men nagelaten had, om de zundbuizen te ontkappen.

Toeval en nood deden echter in dit zelfde jaar de gegrondheid van een denkbeeld blijken, 't welk het vooroordeel zelfs geene enkele proefneming tot onderzoek waardig had gekeurd. Na de zoo ongelukkig uitgevallene Fransche onderneming op *Ierland* (1797), werd de Schout-bij-Nacht La Crosse op de terugreis naar Frankrijk met het schip *Les droits de L'homme*, van 74 stukken, 36 en 18 ponders, door sir *Edw. Pellew* (later Lord *Exmouth*, Bevelhebber der Brit-

sche gelijk *v. d. Capellen* der Nederlandsche zeemagt, voor *Algiers*), voerende een geraseerd zwaar lineschip, en achtervolgens door het Fregat *V Amazone* aangetast, na alvorens een' hevigen storm te hebben doorgestaan. In weerwil hiervan en van hun geweldig vuur, naderde hij de Fransche kust, toen hij op nieuw in een ernstig gevecht met hen werd gewikkeld. Zijn toestand scheen hopeloos, daar zijn schip ten eenemaal reddeloos geschoten en doornageld, en daarbij de geheele voorraad van ronde en knepkogels uitgeput was, terwijl bovendien de holgaande zee, het gebruik der onderste zware batterij onmogelijk makende, de geheele verdediging tot de bovenste van 18 pond, beperkte. Thans deed de nood het denkbeeld verwezenlijken, om de granaten van 18 pond te bezigen, welke, ten gebuike der Land-armee ingescheept, zich in aanmerkelijke hoeveelheid aan boord bevonden. Ver overtrof de uitwerking de verwachting, daar zij, springende, zoodanige verwoesting op de vijandelijke schepen aanrigten, dat dezelve zich genoodzaakt zagen af te houden, hoezeer dezelve, 24 ponders en 42 pond karonnades voerende, in iedere laag, 400 pond ijzer meer dan het Fransche schip afzonden; ondanks alle hunne pogingen bereikte dit de kust, waarop het echter, alsmede het Engelsch fregat, schipbreuk leed,

Hoewel dit voorbeeld alle bedenkingen scheen te moeten oplossen, schijnt het echter, dat men de aangewezen voordeelen niet juist heeft weten te schatten, welke uit de waterpas schoten met *granaten*, uit lange stukken, in menigvuldige gelegenheden konden verkregen worden. Wij zien dus niet, dat de oorlogschepen van hunne *caronnades*, zoo bijzonder hiertoe geschikt, dat beslissend en gepast gebruik hebben gemaakt, waarvoor zij vatbaar zijn, daar voorzeker de uitwerking eener volle laag met deze projectilen, allervernielendst zijn moet. Vooral wanneer zich daaronder zoodanige vuurmonden bevinden, als op de groote Turksche schepen, gelijk op het 120 stukken voerende vlagschip van den Kapudan Bascha, alwaar in de bovenlaag der 18 ponders, wederzijds twee stukken van 70 p^d. steen, zoo als 2 van 110 p^d, in die der 36 ponders geplaatst waren; dezelve schenen nogtans eigenlijk meer bestemd om schroot en brandkogels, dan wel holle springende projectilen af te zenden. De werking van deze overtreft echter verre die der gewone kogels, zoo tegen andere schepen, als wanneer zij tegen werken aangewend worden, die voor de waterpas schoten dekking verleen, zoo als veelal bij kustverdedigingen, waarbij de stukken door borstweringen tegen het regtstreeksche vuur beveiligd zijn.

**** ... S

AANMERKINGEN

OVER

DE GUIDES.

Ofschoon wij onze gevoelens over het onderstaande onderwerp, met eenige weinige woorden hebben te kennen gegeven, en dezelve in sommige punten hier herhaald worden, zoo ruimen wij echter met veel genoegen een plaatsje in, aan de volgende opmerkingen; vooral omdat de geëerde schrijver den vorm van eenen altijd laakbaren penne-strijd vermeden heeft. De opmerkingen, zoo als ze hier voorkomen, kunnen beschouwd worden als eene nadere verklaring of teregtwijzing van reeds geopperde gevoelens, en bestrijding of overeenbrenging van die, welke daartegen waren ingebracht. Zulks behoort tot onzen werkkring, en daarvoor openen wij volgaarne onze kolommen.

*De Redactie van den
M. S.*

Slechts in het belang van het vak had ik in Spectator van October 11., het grondbeginsel van den guide op een' der vleugels verdedigd. Aangenaam was het mij dus in No. 12, van Dec., mijne stelling te zien bestrijden; want, zoo als in S. te regt wordt aangemerkt: » Du choc des sentiments saillit la vérité.»

Wat mij evenwel verwonderde, was de beschuldiging, die men mij aandoet, van eene eenigzins *vreemde leer* te verkondigen. Die leer is evenmin *vreemd* als *nieuw*.

Vreemd toch kan zij niet genoemd worden, al ware het daarom, dat men dezelve alleen in andere landen verkondigde, omdat grondbeginselen het eigendom van het algemeen zijn. Maar ook hier te lande heb ik reeds voor lang over dit punt hooren redetwisten,

Nieuw is dezelve nog veel minder, daar men het reeds over dit punt oneens was ten tijde van *Frederik II*, die zelf zich bij één eskadron vóór den guide op het midden verklaarde; terwijl de generaal *Warnerij* en anderen er tegen waren.

Op bladz. 122 wordt gezegd, dat ik voor den guide op de vleugels ben, *uit hoofde dat de officieren en de vleugels der eskadrons (uitgezonderd diegene, welke zich naast den guide bevinden) dezelve toch niet kunnen zien, en het derhalve onverschillig is, of de guide wat meer of minder verwijderd zij.* Ware dit mijne reden, zoo als de schrijver het hier doet voorkomen, dan zoude dezelve voorzeker niets bednidend wezen, en onwaardig zijn om te worden bestreden. Bovendien zoude het een zeer slecht betoog voor mijne stelling zijn.

Ik heb dit slechts aangehaald ter bestrijding van het grondbeginsel, *hoe nader bij den guide; hoe gemakkelijker het is zich te rigten*, 't geen de schrijver trouwens met mij eens schijnt te zijn, als hij verder zegt: *maar het al of niet zien van den guide doet hier niets ter zake, is niet volstrekt noodig en heeft overigens bij eenen frontmarsch van meer eskadrons in geen geval plaats.*

Wat aangaat het gevoelen van den schrijver, *dat het bepalen van een guide niet alleen strekt, om de rigting naar deszelfs zijde te blijven houden, maar ook vooral, om de officieren en manschappen te herinneren, dat zij voor den aandrang, welke van die zijde komt, moeten wijken en in geval van te veel opening in de eskadrons, naar die zijde moeten aansluiten en verder zooveel mogelijk hunnen gang naar diezelfde zijde moeten regelen.* Dit zijn de grondbeginselen van den marsch regtuit, bij gevolg ook mijne gevoelens.

Dat de golvende beweging eener linie, bij den guide op den vleugel langer zal aanhouden, dan bij den guide op het midden, wil ik den schrijver niet betwisten, vooral, indien men geene maatregelen neemt, om dezelve te doen ophouden, of tegen te gaan, dat plaats kan hebben, door de majoors of eskadrons kommandanten, welke steeds een oog op de linie aan de zijde van den guide moeten slaan, om alzoo bij tijds het aansluiten of openen in hunne eskadrons te doen ophouden. Maar de guide op den vleugel levert daarentegen weder het voordeel op, dat bij aldien het punt van directie niet goed is aangewezen, iets dat op eene uitgestrekte vlakke zéér ligt gebeuren kan, deze misslag alsdan gemakkelijker te herstellen is dan bij den guide op het midden.

Ziet men, door het openen of dringen der rotten van het eerste eskadron, dat het punt niet goed gekozen is, dan kan men zonder nadeelig gevolg den guide regts of links doen aanhouden, als deze guide op den vleugel is; maar is in dit geval de guide op het midden, dan is terstond de tusschenruimte van het nevenszijnde eskadron verloren.

Is er gedrang of opening over de geheele linie, iets dat gewoonlijk uit de slechte keuze van het directie-punt voortkomt, dan zal het toch wel altijd beter zijn den guide te veranderen, dan de geheele linie weder regts of links te doen aanhouden. Hier heeft men dan ook weder hetzelfde voordeel van den guide op den vleugel.

Ten slotte - zegt de schrijver - heeft de ondervinding de voorkeur aan den guide op het midden gegeven. Dit is nog niet bewezen; want in Frankrijk, waar toch ook kavallerie-officieren van ondervinding zijn, heeft men juist, eens voor altijd, den guide op de vleugels bepaald.

Na nog eens rijpelijk over dit punt nagedacht te hebben, is het mij voorgekomen, dat het zeer ondoelmatig en nadeelig is, voor vast te bepalen, waar de guide zich moet bevinden.

Beter is het, zulks van de grondgesteldheid te doen afhangen, en van de plaats, waar zich de meeste in het oog vallende voorwerpen bevinden, die tot directie-punten moeten dienen.

Er loopt b. v. een weg, voetpad of iets dergelijks in dezelfde strekking als die, welke men nemen wil, dan moet het eskadron op dezen weg of het eskadron, dat zich het digst bij denzelven bevindt, tot rigting-eskadron gekozen worden. Hetzelfde zal plaats hebben met het eskadron, voor hetwelk zich het op een, het meest in het oog vallende, punt bevindt.

Maar het voornaamste van alles is, eene doelmatige en goede individuele afrigting van onder-officieren en manschappen; hiervan zal voorzeker de goede uitvoering van eenen frontmarsch méér, dan van de keuze des guides, afhangen.

M.

Uerscheidenheden.

Zoo veel als doénlijk is, getrouw in de vervulling van onzen werkring, om het wetenswaardigste, dat wij in verschillende tijdschriften en dagbladen vermeld vinden, en die op militaire onderwerpen betrekking hebben, in den *Spectator* op te nemen, leveren wij hieronder een artikel, uit den *Renovateur, Courrier de l'Europe*, van den 17 dezer ontleend, en waarop wij de aandacht der hoogere en mindere autoriteiten en der officieren inroepen:

» De heeren *Robert* (*) en *Lefauchaux* hebben ieder een geweer uitgevonden, die aan de kulas of staartschroef, en alzoo van achteren aan den loop geladen worden; eene discussie tusschen beide uitvinders ontstaan zijnde, welke der beide uitvindingen de voorkeur verdiende, kwamen zij eindelijk overeen, om hun gevoelen deswege aan de beslissing der Akademie van nijverheid (*d'Industrie*) te onderwerpen."

» Deze Akademie eene commissie benoemd hebbende, om beide geweren aan een wetenschappelijk onderzoek te onderwerpen, zoo heeft de generaal der artillerie *de Chambray*, wegens het betwist punt, als ook over de met deze geweren genomene proeven, een rapport in het licht gegeven, waarbij tot opheldering twee platen zijn gevoegd. Dit rapport is eene wezenlijke en belangrijke verhandeling over de draagbare vuurwapenen, van de uitvinding van het geweer met steensloten, tot op onze dagen. De inhoud dezer verhandeling wordt op eenen valschen titel, in de volgende orde opgegeven:

» 1. *Beschrijving van het geweer ROBERT.* 2. *Beschrijving van het geweer LEFAUCHEUX.* 3. *Geweren met steensloten.* 4. *Geweren met steensloten, die zich achter aan de kulas of staart-*

(*) Zie over dit geweer ons N°. 23 van den eersten jaargang. Onlangs is ons de teekening van een soortgelijk geweer geworden, hetwelk wij zullen laten lithographieren, om bij een onzer volgende nummers te voegen.

schroef laten laden. 5. *Percussie-geweren.* 6. *Percussie-geweren, die zich achter aan de kulas of staartschroef laten laden.* 7. *Vereischten, waaraan een geweer, dat zich dusdanig van achteren laat laden, moet voldoen om in den oorlog aanwendbaar te zijn.* 8. *Over den invloed, die de verbetering van het Infanterie-vuur op de krijgvoering zoude uitoefenen.* 9. *Geweren ROBERT en LEAUCHEUX, beide afzonderlijk beschouwd en daarna met elkander vergeleken.* Wij laten hier volgen wat de schrijver zegt over 4, 6 en 8.

» De uitvinding van een, voor den krijg geschikt, geweer, van achter aan de staartschroef geladen wordende, zoude een vraagstuk zijn, veel moeilijker om op te lossen, dan het vorige, dewijl men daarin te gelijk zou moeten vereenigd vinden: meerdere sterkte, grootere duurzaamheid en minder kostbaarheid in de vervaardiging; verder, dat dit wapen meerdere geschiktheid zoude moeten opleveren, om de ruwe weersgesteldheden der verschillende seizoenen te kunnen doorstaan; dat het zich gemakkelijk en zonder zwaarwigtige ongemakken te veroorzaken, — zoo wel des nachts, als gedurende de eerste verwarring en bij overhaasting, waarin de soldaat door zoo vele omstandigheden in den krijg kan gebragt, of waartoe hij kan gedwongen worden, — liet behandelen; en eindelijk, dat men zich van hetzelfde even goed in de gelederen, als alleen en vrij staande, zou moeten kunnen bedienen."

» Daar nu het munitie-geweer gelijktijdig een werp- en handwapentuig is, zoo volgt daaruit, dat de infanterist met hetzelfde, zoo in linie als in tirailleur verspreid, moet kunnen vechten; en dat, zoo men eenige bataillons bestemt, om eenig en alleen de dienst van tirailleurs waar te nemen, het aantal dezer zeer gering moet zijn."

» » Er bestaat slechts eene soort van infanterie, en werkelijk kan er ook geen andere bestaan " — zegt *Napoleon* — » » want de infanterie van geheel Europa doet de dienst van ligte troepen."

» » Indien het de infanterie mogelijk ware, om niet dan hare voltigeurs alléén in tirailleur te verspreiden, dan zoude zij weldra de aanwending en het gebruik van haar vuur verliezen, en er zouden veldtogten voorbij gaan, zonder dat zij een enkel gewerschot deed; doch dit is niet mogelijk."

» » In de dagen, wanneer het er op aan komt, dan verspreidt zich dikwerf eene geheele linie in tirailleur, somtijds zelf tweemaal. Alle twee uren moet men de tirailleurs laten allossen, omdat zij zich vermoeijen, omdat hunne geweren onbruikbaar worden, of zich verslijmen en vuil worden."

» Men moet ook opmerken, dat indien bij de jagt-geweren de vaardigheid, waarmede ze geladen en alzoo ook kunnen afgeschoten worden, niet te groot kan zijn, zulks echter in alle omstandigheden voor het munitie-geweer niet behoeft plaats te hebben."

» Deze schiet-vaardigheid, hoe groot die dan ook wezen mogt, zoude bijzonder nuttig en doelmatig zijn bij de vuurwapenen, waarvan de kavalleristen zich bedienen, omdat deze worden op-

gehouden, wanneer zij, te paard zijnde, hunne wapenen moeten laden, waarom zij gewoonlijk met het blank geweer vechten, en alleen bij uitzonderingen of tot het geven van allarm, hun schiet-geweer gebruiken. Zij kan ook nut aanbrengen bij de verdediging van verschansingen, omdat de verdedigers, door eenen moeilijk te overkomen hinderpaal van hunnen vijand gescheiden zijnde, hunne schoten diensvolgens met oordeel kunnen aanwenden. Bijzonder nuttig zoude deze schietvaardigheid zijn bij de verdediging der bressen, maar vooral in de zeegevechten en bij het enteren."

» Maar, indien de infanterie, die in het opene veld vecht, met geweren, welker bruikbaarheid in het schieten zekere grenzen konde overschrijden, bewapend ware, dan zoude het munitie-verbruik zoo groot worden, dat het onmogelijk zoude wezen, om een leger behoorlijk daarvan te blijven voorzien: want de soldaat schiet — wat men ook doen moge om zulks voor te komen of te beletten — dikwerf veel te schielijk en veel meer dan hij eigenlijk noodig heeft te schieten. Ook levert de gestadige voorziening in munitie van de tegenwoordige legers, groote zwarigheden op, en dikwerf kan het gebrek aan munitien, de best berekende onderneming doen mislukken. Evenwel heeft men, wat de infanterie betreft, geene voorbeelden, dat ieder infanterist, door elkander gerekend, in eenen grooten veldslag, zestig patronen verschoten heeft."

» Wat zou er dan gebeuren, wanneer hij b. v. twaalf schoten in ééne minuut konde doen? dat hij in weinige oogenblikken zijnen voorraad van munitie zoude verbruiken, zonder dat men, naar alle waarschijnlijkheid, eene beslissende uitkomst zoude verkregen hebben; want men kan het menschelijk hart niet veranderen even als een krijgswerktuig. Het leger zoude zich weldra aan de grootste rampen zien blootgesteld."

» De mogelijkheid, om met grootere snelheid te kunnen vuren, zoude alzoo rampzalige gevolgen kunnen na zich slepen. Deze grootere vuur-vaardigheid zoude daarentegen onberekenbare voordeelen aanbrengen, zoo men altijd het vuur naar de behoefte en naar de omstandigheden konde regelen; doch dit is onmogelijk."

» Men zou deze wapens alzoo niet aan de geheele infanterie moeten uitdeelen, maar wellicht doelmatiger en voordeliger handelen, eenige bataillons keur-tirailleurs, korporaals of enkele keur-soldaten daarmede te wapenen, welk laatste bij het opstellen der troepen in twee gelederen dat — naar mijn gevoelen altijd moest plaats hebben — in het tweede gelid zouden moeten komen. De ondervinding alleen zoude tot rigtsnoer kunnen dienen, om den graad van snelheid in het vuren te bepalen, die de infanterist, geroepen om in het open veld te vechten, niet zoude mogen overschrijden."

» Naar het mij voorkomt, zou het tegenwoordig in gebruik zijnde Fransche munitie-geweer, zoo men dat van percussiesloten konde voorzien, en het zoo ver bracht om het met paskogels (*balle forcée*) te laden, een voldoende snel vuur kunnen opleveren. Als een gevolg van deze verbeteringen, zoude men

ondervinden, dat het geweer-vuur beter onderhouden werd, omdat men minder geweren zoude hebben, die weigerden, en dat het vuur moorddadiger zoude worden; omdat het schot juist en de infanterist, door het minder stooten van zijn geweer, doelmatig zoude kunnen aanleggen en rigten."

» De groote mogendheden hebben hunne aandacht gevestigd op de uitvindingen of verbeteringen betrekkelijk de vuurwapenen. Onderling houden zij op elkander een wakend oog, en zijn gereed die nieuwe wapens aan te nemen, welke onwederlegbare voordeelen voor den oorlog in zich vereenigen of die, welke door een hunner mogt worden aangenomen. Frankrijk heeft een wal-geweer ingevoerd, dat zich achter aan de kulas laat laden, en door middel van slagkruid ontstoken wordt. Dit geweer, waarvan men bij de onderneming in Afrika en bij de belegering van het kasteel van Antwerpen gebruik heeft gemaakt, kan, uiettegenstaande het die voordeelen bezit, welke de wijze van laden aan de staartschroef medebrengt, niet anders beschouwd worden, dan als eene eerste proef, of punt van uitgang, dewijl zich dit geweer niet sneller dan een gewoon infanteriegeweer laat laden."

» Het vraagstuk, waarover ik mijne gevoelens heb durven uiten, is van het grootste gewigt; want indien de oorlog tusschen de groote Europesche mogendheden uitbrak, dan zoude diegene aan wie het gelukt ware, bij hare troepen een op den vijand overwigtig geweevuur in te voeren, welks aanwending naar de omstandigheden kon geregeld worden, zich de grootste kansen van overwinning gegeven hebben."

» Zoo hebben de Engelsche troepen aan de onbetwistbare grootere uitwerking en betere aanwending van hun geweevuur, boven dat der Fransche legers, vele hunner behaalde voordeelen in den Spaanschen oorlog te danken."

» Wanneer men het zoo ver gebragt zal hebben, dat er eene aanmerkelijke verbetering in de aanwending en het gebruik van het infanterie-vuur plaats vindt — en daartoe zal men noodwendig komen, omdat alle mogendheden in deze loopende oogenblikken zich daarmede bezig houden — dan zal deze verbetering veranderingen te weeg brengen, die een geheel nieuw karakter aan den krijg zullen geven, en die vooral voor den verdedigings-oorlog vele voordeelen zullen opleveren. Dan zal de infanterie, minder nog dan nu, tot het gevecht met de handwapenen toevlugt nemen; zij zal daardoor meerdere kansen in zich vereenigen, om kavallerie-aanvallen af te slaan; het tirailleur-vuur zal van nog meer gewigt worden, de aanvallen, op stellingen, verschansingen, dorpen, bosschen enz. dit alles zal alsdan veel meer moeilijkheden in zich hebben, en eindelijk zal men nieuwe voordeelen vinden, met zich op het defensieve te houden, wanneer men handgemeen wordt."

Ofschoon ons geheel vreemd, hebben wij echter, met een gevoel van innig leedwezen, in het verslag der zitting van de Fransche wetgevende kamer, van den 19den Februarij 1.1., een bevestiging zien aannemen, dat elk krijgsman, tot welke natie hij

ook moge behooren, en elk onpartijdig beoordeelaar, en vriend van zijnen vorst en vaderland, moet afkeuren. Wij hebben zulks daarom niet met stilzwijgen kunnen laten voorbijgaan, omdat wij sedert jaren reeds hebben opgemerkt, hoe dikwerf de beraadslagingen der Fransche kamers en hare besluiten navolging gevonden hebben; overigens is het onderhavige van te veel gewigt, om onze aandacht niet op te wekken. Wij bedoelen hier de beraadslagingen die voortvloeiden uit het ontwerp van wet, voorgeslagen door den Franschen oorlogs-minister, houdende de vaststelling der kaders van het Fransche leger.

Na langdurige discussien, waarbij verschillende gevoelens, welke niet tot ons bestek behooren, geopperd werden, eindelijk het volgende amendement van den generaal *Demarcay* door, en werd door de kamer, tot hare eigene *oerwondering*, toen het echter te laat was, om er van terug te komen, evenwel met een geringe meerderheid, aangenomen. Het bedoelde amendement luidde als volgt:

» Les maréchaux de France actuels ne seront pas remplacés. A l'avenir il ne sera plus nommé de maréchaux de France en temps de paix; il ne pourra en être nommé que pour des actions de guerre.»

Met eene onbegrijpelijke ligtvaardigheid, het Fransche karakter zoo eigen, werd, door het huldigen van dit beginsel, het prerogatief des konings, en de hoop op belooning van groote verdiensten in tijd van vrede, voor de hoogere bevelvoerders, gelijktijdig aangetast. Wij zullen hier niet treden in de vermoedelijke beweegredenen tot dit besluit; — zulks behoort niet tot onzen werkring; — wij voelen ons alleen geroepen, om het beginsel af te keuren, dat de hoop op bevordering aan de hoogere bevelvoerders ontnemt, en dat welligt ook als antecedent zal dienen, om hetzelfde beginsel op de lagere trappen van de militaire hiërarchie toe te passen. Wat zoude er van den krijgsmansgeest — dien men in tijd van vrede moet aankweken, zal men daarvan vruchten in den oorlog plukken — worden, wanneer men van dat beginsel niet terugkomt, of wanneer zulks *navolging* vond? Wat zoude men met een leger in den oorlog uitvoeren, waaruit, gedurende eenen langdurigen vrede, alle mogelijke emulatie geweken was, door de hoop op bevordering af te snijden? Wanneer men in de veronderstelling verkeert, dat de verloren krijgsmansgeest, dat de emulatie, na lang gesluimerd te hebben, plotseling, wederom kan ontwaken, en als het ware, bij het eerste kanon-gedonder, als eene gave des hemels in het gemoed der ingeslapene krijgslieden, neervalt, dan, voorwaar, toont men een volslagen gebrek aan menschenkennis, vooral gebrek aan kennis, van hetgeen er vereischt wordt om met voordeel en geestkracht oorlog te kunnen voeren. Een leger, zonder waren krijgsmansgeest, zonder naijver, zonder zucht naar eer en onderscheiding, is, hoogstens genomen, goed voor het garnizoen, doch ten eene male ongeschikt voor het woelige oorlogs-leven, waarin de dierbaarste belangen van een geheel volk dikwerf in één uur tijds kunnen beslist worden. Wanneer het heet, de belangen van de natie te bevorderen, door dien naijver in het leger uit te dooven, dan be-

kennen wij volgaarne, geheel verkeerde begrippen te voeden, over de eer en onafhankelijkheid van een vrij en grondwettig volk, dat zijne hoogste waarde moet stellen in het behoud van die vrijheid en onafhankelijkheid. Wij zouden voorbeelden kunnen aanhalen, zelfs zonder tot de geschiedenis van ver vervlogen jaren toe te vlugten te moeten nemen, om het bovengestelde te staven; doch dat zal voor ons Nederlanders, zoo wij hopen, overbodig zijn; wij zullen ons daarom alleen vergenoegen, hier te laten volgen, de voornaamste zinsneden uit de redevoering van den Franschen afgevaardigde *de Salvandy*, die wij als een blijvend iets willen opnemen, en als eenen wegwijzer voor de gevoelens, die, met toepassing op landen en instellingen, naar ons inzien, elken vaderlander moeten bezielen, tot welke natie hij ook moge behooren:

» M. DE SALVANDY: J'arrive au point précis de la discussion. La dignité de maréchal de France est-elle nécessaire à l'armée? Je ne crois pas avoir besoin de répondre à cette question, car ce qui a été dit à cette tribune en résout une autre plus grande.»

» Est-elle nécessaire à l'Etat? Je ne crains pas de répondre que oui. En effet, autant vous avez voulu qu'il n'y eût pas au sommet de la société des existences fixes et permanentes qui se transmettent dans les familles, autant vous devez désirer qu'il y ait des existences viagères qui, se fondant sur des services rendus au pays, puissent toujours compter sur les respects publics et présider, comme les plus dignes, aux grandes opérations militaires, marcher à la tête de l'Etat, constituer ses premiers citoyens, comme ses premiers défenseurs et ses premiers gardiens.»

» L'honorable membre vous a cité un remarquable exemple; il a prononcé un nom que nous n'aurions pas cru devoir figurer dans cette discussion, à propos de modestie, à propos de modération politique. Le général Bonaparte, a-t-on dit, n'eût pas pensé que le nom de *maréchal de France* eût rien ajouté à sa gloire. (Ecoutez! écoutez!) Non sans doute; mais s'il eût vécu dans un temps où il y eût eu des existences fixes et assurées, dans un temps où les grands services eussent reçu de grandes récompenses, dans un temps où les hommes comme les Custines, les Lukner, les Houchard, après avoir reculé les frontières de la patrie, n'auraient pas été exposés à voir la guillotine, au sein même de leurs victoires, trancher leur carrière de gloire et d'honneur; peut-être n'eût-il pas trouvé dans les esprits la disposition qui lui permit de s'élever au dessus des lois, d'aspirer à un trône. Peut-être se fût-il condamné à être le gardien et le défenseur des lois du pays, au lieu de s'en faire le réformateur armé. (Vive approbation.)»

» Messieurs, je n'entends pas revenir sur le passé, je n'entends pas juger telle ou telle grande journée de notre révolution; je dis seulement qu'il y eut un jour dans notre histoire où les armes sont entrées dans le sanctuaire de la loi, et ont renversé les législateurs de leurs chaises curules. Je cherche pourquoi et je suis heureux de trouver une raison devant laquelle s'inclineront tous les esprits, et qui fera sentir la nécessité de res-

pecter les prérogatives du Trône: c'est, qu'alors la royauté n'était pas placée au sommet des institutions, à la tête du pays pour balancer tous les pouvoirs, satisfaire et contenir tous les intérêts, pour réprimer au besoin l'esprit militaire et en même temps maintenir par ses exemples, et s'il le fallait par ses droits constitutionnels, les pouvoirs politiques dans leurs justes et nécessaires limites."

» Ces limites, Messieurs, vous entendez les respecter; vous avez décidé précédemment qu'elles seraient respectées par une loi qui vous appelait à fixer l'état des officiers de l'armée; mais vous ne voudriez pas les dépasser; et conformément au vœu de votre commission, je m'arrête à votre exemple."

» Faut-il des maréchaux de France à l'armée? Messieurs, on a dit que les Romains s'en passaient. Je le crois bien. Les Romains ne pouvaient accepter que des dignités annuelles, précisément parce qu'ils vivaient en république, parce que la république est condamnée à craindre les grandes illustrations, les grands services, à ne pas tolérer dans son sein ou du moins à redouter ces hommes que des services éclatans ont illustrés à la tête de l'armée; car ils sont toujours redoutables pour elle, plus encore que pour l'étranger. Dans la monarchie, au contraire, et c'est là un de ses mérites, il y a un pouvoir suprême placé assez haut pour ne pas craindre les grands services; il les récompense avec sécurité, il les honore avec orgueil, et le fait d'autant plus qu'il sait que les honorer, c'est une manière de les susciter. (Tres bien!)"

» Nous avons besoin de maréchaux de France à la tête de l'armée, non seulement lorsqu'elle marche au delà des frontières, non seulement lorsque la guerre a déployé toutes ses exigences, mais aussi lorsque la guerre se prépare et que la paix règne encore: car il est nécessaire d'entretenir dans l'armée et le pays cet esprit militaire qui est aussi une défense. Ce n'est pas seulement l'armée qui défend la France, mais l'esprit dont elle est animée, cet esprit guerrier qui appelle toutes les générations sous les drapeaux. Et, ne le nions pas, l'aspect de ces récompenses éclatantes, de ces hautes dignités qui viennent couronner une honorable carrière est un des moyens d'entretenir parmi nous cet esprit salulaire. Ce n'est pas seulement au moment des grands périls qu'il est nécessaire au salut public. Il doit régner dans tous les temps, inspirer à nos jeunes générations l'amour du métier des armes, et vous ne le pouvez que si, alors que toutes les carrières civiles donnent beaucoup, la carrière militaire peut aussi promettre quelque chose à nos enfans."

» D'ailleurs, Messieurs, il faut ne l'oublier jamais. Plus vous avez une liberté étendue, une liberté croissante, plus il faut aussi que vous ayez des moyens de force et de répression. Et ici je ne puis m'abstenir de répondre en passant à ce qu'a dit l'honorable préopinant: Quand on voit le gouvernement

développer autour de soi tant d'éléments de défense, a-t-il dit, comment ne pas penser qu'il y a moins de bonheur, moins de confiance dans le pays? (Ecoutez! écoutez!) Non Messieurs, je sais des hommes qui pensent que les peuples les plus heureux sont les plus libres, et si, chez les peuples libres, tous les esprits généreux ont libre carrière, il faut reconnaître aussi que toutes les mauvaises passions fermentent; et il n'en manque pas d'exemple autour de nous. (Nombreuse marques d'approbation.)

» Messieurs, la France a besoin que nous nous occupions d'entretenir l'esprit d'une généreuse et commune émulation dans les rangs de son armée, et pour cela il faut qu'il y ait de nobles chances, non pas seulement pour le soldat, mais aussi pour l'officier, pour le général. Il faut que les chefs de l'armée aient devant eux un avenir. Vous n'hésitez pas à décider qu'il y aura dans toute notre armée douze lieutenans-généraux, qui ne seront pas arrêtés, dans leur carrière à l'âge fatal auquel la retraite est fixée; à cet âge où Turenne fut arrêté par le canon qui l'emporta, à cet âge au delà duquel Villars, pendant vingt ans encore, nous gagnait des batailles."

» Messieurs, la commission a gravement examiné la question qui nous occupe. Elle a cru important à tous les intérêts militaires du pays de maintenir le nombre des maréchaux; elle a pensé qu'il fallait laisser à l'armée cette magnifique récompense, en retour de services qui ne peuvent jamais être assez rémunérés. Elle persiste dans ses conclusions. (Tres bien!)"

BRIEFWISSELING.

Wij hebben ontvangen van een' onzer geabonneerden der kavallerie eenen brief, waarin eenige opmerkingen worden gemaakt op de vermoedelijke oorzaken der geringe deelneming van ons blad bij het wapen der infanterie. De hoofdreden daarvan zoude bestaan, dat de *Spectator* weinig of niets voor dit wapen leverde. Eene eenvoudige beschouwing onzer vertoogen, van ons n° 11 af te rekenen, zal deze beschuldiging bij de Heeren Officieren der infanterie geheel doen wegvallen. De redactie van ons blad is deswege geheel veranderd, en thans zoodanig ingerigt, dat, zoo niet alle nommers gelijktijdig iets voor alle wapenkorpsen bevatten, echter elke serie van 4 nommers aan de verschillende belangen zal voldoen. Zoo bevat ons nummer van heden eene verscheidenheid van stukken, die elke vordering moet bevredigen. Onze pogingen beginnen ook te worden opgemerkt, daar wij bij de reserve-divisie van ons leger verscheidene nieuwe abonnementen hebben mogen aantekenen. Intusschen zijn wij hoogst erkentelijk voor de welwillende bemoeijingen van den geëerden briefschrijver en bevelen ons in zijne bereidwilligheid verder aan; zullende wij zijnen gegeven wenk voor het drukken eener abonnements-lijsjt bij het einde dezer serie volgen.

Het artikel voor het *gewinnen der paarden aan het uur*, zal in een volgend nummer voorkomen.